

in aliquo non excedatur, impossibile est. At Gregorium, si qui conviciis lacessiverunt ejus adversarii, satis superque vendicarunt illius temporis haud ignobiles auctores, ad quos lectorem remittere præstat quam de re trita et lubrica plura dicere.

Jam anni amplius centum effluxerant ex quo clericorum cælibatus sacer, ad id tempus intaminatus, tot sæculorum usu, tot tantorumque virorum pudicitia et auctoritate consecratus, ab incontinentibus quibusdam et corruptis Ecclesiæ ministris attentatus fuerat, cum nimirum indigni Romanam sedem pontifices occuparent; eoque res devenerat ut quosdam presbyteros publice uxores ducere non puderet. Ejus rei unum e primis exemplum habemus in quodam presbytero (*Analect.* t. III, p. 438) parochiæ Catalaunensis in Gallia, nomine Angelrico, qui feminam quamdam coram parœcianis suis desponsaverat. Hanc autem cum ducere domum pergeret, restiterunt nequissimo conatui ejus boni et pii fidelesque homines, qui eum apud Mantionem episcopum accusarunt. Citatus ille ad episcopi præsentiam in synodo Nonis Maii, Catalaunis habita, culpam confessus est, missusque ab episcopo ad Fulconem metropolitam, incerto ac dubitante qua correptione et pœna novam illam ac malam præsumptionem mulcicaret. Quid hac de re Fulco rescripserit, non liquet; sed tamen ex Mantionis epistola intelligimus novum illud facinus fuisse et ad id temporis inauditum. Verum sensim eo processit abnormis hæc licentia ut sæculo undecimo publicæ infamiæ meritum dedecus pene exuisset. Tauto ecclesiæ probro Nicolaus II occurrendum censuit constituto edito in concubenarios clericos; et quia in clero Mediolanensi maxime vigeat hæc pestis, eo direxit Petrum Damiani cardinalem et episcopum Ostiensem cum Anselmo Lucensi episcopo, ut eam emendare, simulque Simoniacam labem, quæ illius Ecclesiæ ministros infecerat, tollere coniterentur. Convenere ad synodum clerici coram legatis tanto tumultu ut vix manus ab eis abstinuerint; sed tandem Petri Damiani oratione ac prudentia composita seditio est, juratumque a clericis ut deinceps castius ac

purius viverent. Quæ omnia fuse prosequitur Petrus Damiani in epistola ad Hildebrandum, tunc Romanæ Ecclesiæ archidiaconum, cujus sine dubio instinctu et consilio id factum est. Verum ubi is summus pontifex evasit, rem utcumque cœptam ubique promovit, ac demum perfecit, freudentibus in eum impudicis clericis, et calumnias in ejus pudicitiam jactantibus, sed tam vano conatu ut nec minimam sinistri rumoris maculam conversationis ejus sublimitas admitteret, inquit Lambertus Scafnaburgensis. Certe adeo portentosa et extra omnem fidem visa est etiam Bennoni, schismatico cardinali et Gregorii hosti infensissimo, hæc calumnia ut, licet multa in eum confinxerit, hoc crimen nunquam illi objecerit. De his plura dicere supersedemus, cum omnibus obvia sint.

Ad investituras quod attinet, diu cum imperatoribus luctandum fuit, ut tandem utrique imperio, sacro et profano, sua jura servarentur. Sed tandem post multas altercationes, in quibus ad extrema, non sine utriusque partis culpa ventum est, tandem sub Callisto II res ita composita fuit ut imperatores loco annuli et baculi, quos novis episcopis dare consueverant, eos sceptro tantum tradito investirent; quo significaretur eos temporalia jura accipere ab imperatore, quod ille per investituras sibi vindicare contendebat; et spiritualia non recipere, quod pontifices merito ipsi denegabant. Quæ hujus litis componendæ ratio si ab ipso principio inita fuisset, multis et maximis scandalis, bellis ac cædibus obviam itum esset. Breve, sed eruditum ac solidum hac de re opusculum edidit Goffridus abbas Vindocinensis, in quo recte jura Ecclesiæ ac regni distinguit. Morti proximus Gregorius, rogantibus cardinalibus consilium dedit ut, si vellent hominem in sæculo potentem, eligerent Desiderium abbatem Casinensem qui violentiam Wiberti antipapæ infringeret; sin ecclesiasticum et eloquentem acciperent episcopum Ostiensem Odonem. *Ita obiit vir apud Deum felicitatis gratiæ, apud homines austeritatis fortassis nimis*, inquit Willelmus Malmesburiensis (*WILLELM.* lib. III, de Reg. Angl.).

SANCTI GREGORII VII

PONTIFICIS MAXIMI

VITA, ELECTIO, RES GESTÆ.

AUCTORE ONUPHRIO PANVINO.

(Lib. IV De varia creatione Rom. Pont.)

Edidit GRETSEBUS, Operum tomo II, pag. 97, ex bibliotheca Bavarica.

LECTORI.

Paucis te, Christiane lector, monitum volo, Onuphrium, dum Sigeberti, Urspergensis et Aventini vestigia nimis propere sequitur, ac recta linea aliquando excidisse, ut contingere solet iis qui duces schismaticos, qualis fuit Sigebertus, vel alioqui parum sanæ fidei et doctrinæ scriptores, qualis Aventinus, absque accurato singulorum quæ afferunt examine sibi deligunt. Sed habes, cujus filo ductus, a vero nunquam

avius habeas, illustrissimum cardinalem Baronium, Annali undecimo, qui ab anno 1078 usque ad annum 1085 vitam et res gestas Gregorii VII copiose et fideliter persequitur. Ex quo etiam notulas ad hanc Onuphrianam commentationem attexuimus.

Divinitus autem accidisse reor ut dum sectarii turmatim hujus pontificis nomen et decus oppressum eunt, confictis et congestis in eum immensis calumniarum struicibus partim novis, partim antiquis, alii e contra ex orthodoxis existerent, qui perditis conatibus sese opponerent, et magnanimi pontificis gloriam a nebulis tenebrionum vindicarent; quorum pro optimo pontifice studium nos itidem imitari voluimus.

Porro ad reliquos Gregorii VII criminatores accessit his diebus liber posthumus Witackeri, qui in Controversia de summo pontifice, quæst. 6, sibi temperare non potuit quominus ipse etiam virulenti sui styli et calami spicula in hunc pontificem vibraret. Sed qualia? ut trivialia, sic et obtusa; quippe ex Bennonis et Sigeberti pharetris deprompta; quorum alter juratus, alter juratissimus Gregorii hostis fuit. Risu cum Witackerus Bennonem *virum doctum* nominat. Qui doctus ille, cujus totus commentarius nil aliud est quam inscitia et mania? cujus stylus est unus quidam perennis barbarismus et solœcismus? Nimirum iudicio sectariorum doctus est, quisquis projecte calumnias in papam fundit, licet id faciat insulsissime et inscitissime; ut fecit ille Benno: cui tantum ingenii non suppetebat, ut apte et astute calumniari posset. Eiusdem farinae sunt reliqui Witackeriani testes, ut conciliabulum Brixiense, Aventinus et clerici apud Lambertum et Nauclerum: qui cum scortationi et Simoniae suæ, aliisque sceleribus a Gregorio fibulam imponi ægre ferrent, conviciis in eum de bacchari institerunt, ut plerumque fieri assolet, cum quis alicui illud quod efflictim deperit, eripere tentat. Illud concoquere nequit Witackerus, quod papa, Henricum absolutionem ab excommunicatione suppliciter postulantem, depositis ad papæ palatium imperatoris insignibus, nudis pedibus, cum omnia gelu rigescerent, non nisi post tridui spatium admisit et exaudivit. *Quæ hæc Luciferiana superbia erat, vociferatur Witackerus. Hiccine vir bonus? Diabolum certe ipsum hac in re malitia et superbia vicit.* Minime vero, o Calvinista. Pertinax morbus ærem desiderabat medicinam; et piaculum schismatis tanto cum dispendio imperii commissum, duriore pœna expiandum fuit, et versatilis ac inconstans Henrici animus explorandus, num serio de meliore fruge cogitaret. Nudis pedibus et deposito omni corporis cultu, vestibisque ad luctum et mœrorem idoneis, pœnitentiam agere, offensivæ gratiam et amicitiam postulare, in ecclesiastico foro perquam usitatum fuit, est cum et in civili.

Audi, Calvinista, quid ipse Henricus non erga unum, sed plurimos Saxonie principes egerit, cum in gratiam Henrici recipi vellent; nec mea hic adhibebo verba, sed Lutherani Fabricii lib. III Origium Saxoniarum: *Planities ibi late patens fuit, quæ Spiraugiam nominant, in qua rex in solio suo, auro purpuraque fulgens, solemniter assedit: quem exercitus ad spectaculum dispositus circumstetit, relicto per medium spatium, quo prætereuntes Saxonum duces atque antistites omnibus conspicui essent. Incedebant habitu lugubri præsules, Uvezelo Magdeburgius, Bucco Halberstadius, Benno Misnensis, Uvernerus Merspurgius. Inter duces erant Otho Gotingensis, Bavarie exsul, Magnus Elector Saxonie, Hermannus patruus ejus Saxonie comes, Fridericus Saxonie palatinus, Ditericus comes Catelnburgi, Albertus Turingie; comites item, Rudigerus, Sizzo, Beringarius, Berno, et alii quinque, ut Siffridus, sed eorum cognomenta expressa non sunt. Eos hominum generosorum, ingenuorum, nobilium magna sequebantur agmina. In conspectum regis venientes, ad ejus pedes sordidati provolvuntur; qui eos jacere tam diu passus est, donec ipsorum miseria animum atque vultum suum explevisset.*

Hæc Lutheranus Fabricius de Henrico, qui contra fidem datam omnes istos sibi supplices principes coniecit in vincula, et a se mutuo disjunctos, in varias provincias sedulo custodiendos ablegavit. Nec forte unquam evasissent, si Henrico omnia ex animi sententia successissent. Quæro, quis durior fuerit in supplices, Henricus an Gregorius? Hic, Henricum post tridui, qualem qualem, submissionem; nec certe spernendam, si seria; aut si tum seria fuit, si constans fuisset, absolvit. At Henricus tot principes, qui ultro se dediderant, eo solum consilio ne Christianus sanguis amplius effunderetur, contra pacta conventa in carcerem compegit, et indigne prorsus habuit; et nisi metus majoris mali obstitisset, neci dedisset, præsertim Burchardum Halberstatensem præsulem, quem pessimis modis oderat. Sed nunc, misso Witackero, Onuphrium audiamus.

GREGORII PAPÆ VII VITA, ELECTIO, RES GESTÆ

ET

CONSTITUTIONES CIRCA NOVAM ROMANI PONTIFICIS ELECTIONEM.

Comitia quibus Gregorius papa VII renuntiatus est, et, quæ circa electionem constituerit, descripturo, quam vir maxime memorabilis et Romanæ Ecclesiæ pernecessarius fuerit, non alienum ab instituto nostro erit pauca quædam repetere quæ de eo in Leonis papæ IX renuntiatione dixi, et alia postmodum addere, quibus quisnam vir ille ante pontificatum fuerit, et qua occasione tot tantaque memoratu digna contra imperatorem Henricum IV pro libertate ecclesiastica gesserit, intelligatur.

Gregorius igitur VII, Hildebrandus antea vocatus, fuit natione Tuscus, patria Soanensis et nobili genere ortus, ex ea scilicet familia, quæ postea ab eo *Hildebrandina*, sive de Pitiliano (cujus oppidi princeps aliquando fuit) appellata est. Patrem ipse habuit nomine Bonitium, virum strenuum. Adolescens altæ indolis factus, ad imperatoris curiam, ubi valde profecit, se contulit. Inde invidia ob virtutem contracta, cessit multorum furori, se in religionem recludens. Monasticam enim vitam in cœ-

nobis Cluniacensi, viris sanctissimis per ea tempora refertissimo, sub Odilone abbate professus est.

Sunt qui dicant (197), eum infimo ac pene sordido loco natum, fabrique lignarii filium fuisse, atque adhuc puerum ad aulam imperialem profectum in Cæsaris Chunradi, et ejus filii Henrici III curia adolevisse. De quo comminiscitur nescio quis fabulator inconcinnas fabellas: quod cum filius esset fabri lignarii, ex sarmentis ordine compositis inscium ipsum has litteras ordine conseruisse, quibus astans homo litteratus legerit, ex ea compositione scandalarum, *Dominabor a mari usque ad mare*; vel, ut alii dicunt, spiritu prophetico magis ductus quam instructus, monstraverit se futurum dominum a mari usque ad mare. Inde conjectans vir ille litteratus divinum aliquid in puero, suavitati patri ut eum litteris traderet: traditus, ita profecit ut in cancellariam imperatoris pervenerit: (198) ubi somnio admonitus imperator de eodem tum scriniario suo, quod cornua videretur habere quibus filium ejus contereret, hominem in vincula conjecisse, sed ab imperatrice Hagnete vinculis liberatum, Cluniacense monasterium petiisse, indeque profecisse primum in subdiaconum, deinde in cardinalem, novissime in Gregorium papam VII. Sed ego levissimum hominem ridendum dico. Satis tamen constat eum ex aula imperiali ad cœnobium Cluniacense profectum: in quo, cum vir evasisset, rebus gerendis maxime idoneus, atque admodum sagax, et prudens ab omnibus existimaretur: Romanam ab eodem abbate suo missus est, ut monasterii et congregationis Cluniacensis negotia apud apostolicam sedem percuraret. Diu autem in monasterio ejusdem congregationis sanctorum Laurentii et Stephani extra muros Urbis laudabiliter vitam transegit Benedicto (199) IX Rom. pontifice, quo tempore maxima familiaritate usus est Joannis Gratiani S. R. E. cardinalis, et archipresbyteri S. Joannis ante portam Latinam, qui postea Romanus pontifex, tribus schismaticis abdicantibus, factus, (200) Gregorius VI appellatus est. Hic Hildebrandum jam monachum, propter ejus suavissimos mores, prudentiam atque admirabilem doctrinam, maxime diligebat. Eo autem in concilio (201) Sutrii congregato, ex auctoritate Henrici Imperatoris III pontificatu privato, ejus non immemor amicitiae, et beneficiorum, ipsum secutus est usque ad suum Cluniacense monasterium, quod ab Imperatore Henrico, vitandi schismatis causa, relegatus fuerat, ubi non longe post, Gregorius ipse animi dolore confectus diem clausit extremum.

Contigit vero ut eodem anno prior cœnobii Cluniacensis, quæ secunda post abbatem dignitas est,

(197) Ita Baron., ann. 1073, num. 16.

(198) De hoc somnio nil Baronius; fabulam respicit, ut recte judicat Onuphrius.

(199) Iniiit Benedictus Pontificatum anno 1040.

(200) Electus anno 1044.

moreretur. Quare statim ab abbate, et monachorum consensu, magistratus ille, Hildebrando demandatus est. (202) Quo tempore Brunonem, Romanum pontificem electum Cluniaco, vel per Bisuntium transire contigit: quem, clam conventum, zelo honoris Dei plenus Hildebrandus constantissime de ipsa novitate redarguit, inconueniens omnino esse dicens, et contra sanctorum Patrum instituta, a manu laica maximum Christiani orbis pontificem ad totius Ecclesiae regimen vi immitti: verum, si suis consiliis acquiescere vellet, se utrumque pollicetur effecturum, et quod Imperatoris indignationem propterea non incurreret, quodque libertas ecclesiastica in legitima, justaque pontificis ordinatione illæsa conservataque maneret. Cujus monitis vir pius, et sanctus humiliter parens, purpuream vestem statim, et alia Pontificalia indumenta deposuit; peregrinique habitu suscepto, secum ipsum Hildebrandum monachum, qui salubre consilium sibi dederat, comitem assumpsit, et cœptum iter Romam versus cum legatis Romanis, et aliis comitibus episcopis arripuit. Romæ honorificentissime susceptus, altero post adventum suum die, congregatis in basilica S. Petri cardinalibus, clero, senatu, populoque Romano, eos his verbis ab Hildebrando instructus allocutus est.

Fratres, et amici in Christo mihi charissimi, legatione vestra cognita, ad imperatorem profectus sum, ut voluntatem et propositum suum requirerem: non, ut ab eo Romanus pontifex eligerer (203): quem scio nihil juris in hujusmodi electione habere: sed cum ad vos libere pertinere. Huc autem non ob aliam causam veni, quam ut apostolorum limina visitarem. Et quoniam hæc apostolica sedes, jam diu pastore vacavit, eam amplius sic manere non expedit. Quapropter vos omnes hortor, et monco, ut, nulla interposita mora, idoneum vobis quamprimum eligatis pastorem, et episcopum. Statim autem Hildebrandi consilio ab omnibus episcopis cardinalibus, cæterisque nobilibus ei responsum est: te unum et non alium volumus, atque in Romanum pontificem eligimus. Tuncque archidiaconus S. R. E. more majorum clamavit: Brunonem episcopum B. Petrus elegit. Dumque omnis clerus, et populus hoc ipsum conclamaret, statim ab omnibus raptus in Pontificali solio collocatus est; consecratus est autem Pontifex ab episcopis cardinalibus, et diademate S. R. E. redimitus Romæ in basilica S. Petri in Vaticano, astantibus clero et populo, die Dominica prima Quadragesimæ pridie idus Februarii, anno Domini 1059, Leoque IX appellatus est. Sedit autem in apostolica sede annos v, menses ii, dies viii.

Consecratus igitur Pontifex, ipsum Hildebrandum monachum, cujus sano consilio hæc omnia facta

(201) Vide Baron. 1046.

(202) Lege Baron., anno 1049.

(203) Nihil juris habet imperator in electione pontificis.

fuerant, subdiaconum cardinalem, custodem altaris S. Petri apostoli S. R. E. œconomum, atque abbatem monasterii S. Pauli extra muros Urbis via Ostiensi creavit : cujus postea consiliis, et auctoritate in omnibus totum fere pontificatus sui tempus transegit. Ab eo enim admonitus, beatus pontifex, inter alia multa, quæ fecit, synodum quoque celebravit, in qua pleraque contra uxoratos sacerdotes, et Simoniacos episcopos decreta statuta sunt.

Eo vero mortuo, Hildebrandus subdiaconus a clero, senatu, populoque Romano legatus, ad imperatorem missus est, ut novum ab ipso pontificem postularet : a quo cum (204) Gebehardus episcopus Aichstatensis electus, Victorque II appellatus esset, eum Romam consecrandum adduxit : apud quem etiam plurimum, ut et apud Leonem IX, in omnibus valuit, erat enim vir rerum gerendarum peritia valde clarus : cui etiam maximam religionem, vitæque observantiam adjunxerat.

Post obitum Victoris II dignus Romano pontificatu adhuc subdiaconus existimatus est. Verum cum ei Stephanus papa IX (205) prælatus, Romanus pontifex creatus esset, apud eum quoque in maxima auctoritate fuit ; a quo, Simoniacæ labe Italiam et Galliam pervagante, (206) apostolicæ sedis legatus missus est in Gallias cum quibusdam episcopis, ut synodo, quam contra prælatos Simoniacos Lugduni congregare jussert, apostolica vice præsideret. In quo synodo maxime Hildebrandi virtus enituit et religio. Residentibus enim omnibus archiepiscopis, episcopis, abbatibus in consilio : archiepiscopus quidam vir litteratus et eloquens, quod episcopatum emisset accusatus est. Qui, omnibus accusatoribus suis profusa largitione corruptis, in synodum alia die reversus, magna cum audacia dixit : Ubinam sunt accusatores mei? Surgant in publicum contra me : modo prodeant. Cunctis autem tacentibus, Hildebrandus surgens et se ad illum convertens : *Credis inquit, archiepiscopè, Spiritum sanctum ejusdem esse cum Patre, Filioque substantiæ, et divinitatis? Cui, se credere, respondentem, dixit; Dic : Gloria Patri et Filio, et Spiritui sancto.* Cumque archiepiscopus versiculum inchoasset, *Gloria et Patri et Filio expedite dicebat : sed, Spiritus sancti vocem nulla ratione proferre unquam potuit.* Cumque frequenter repeteret et nihil proficeret, cognoscens se divino iudicio convictum, ad legati pedes se projiciens, errorem suum per ordinem confessus est ; cum vero omnium iudicio statim episcopali munere mulctatus esset, *Gloria Patri et Filio, et Spiritui sancto, libera voce, et expedita decantavit.* Quod factum reliquos prælatos Simoniacos adeo perterritum, ut XVII

A ex his se Simoniacos fuisse confessi sint et episcopis, quod emerant, abdicaverint.

Celebrata synodo, et ecclesiasticis negotiis magna cum providentia ordinatis, ad Urbem reversus est. Tunc a papa (207) Stephano IX post solemne sacramentum, de quo in ejus Vita mentionem fecimus, ei ab omnibus episcopis cardinalibus præstitum, de non eligendo Romano pontifice, si se mori contigisset, donec Hildebrandus, qui tunc ad imperatorem super hoc negotio mittebatur, rediisset, apostolicæ sedis legatus ad imperatorem, et ejus filium adolescentem Henricum IV missus est.

Cum autem audita Stephani IX morte rediisset, Benedicto X, qui post eum apostolicam sedem invaserat, ejus auctoritate abrogato, (208) Nicolaus II pontifex maximus renuntiatus est : qui beneficii memor, quod enim pontifex Romanus esset, illi acceptum referebat, ipsum post Mincium, S. R. E. archidiaconum creavit. Apud Nicolaum ipsum tanta gratia et auctoritate valuit, ut nihil eo inconsulto unquam pontifex decreverit.

Quo mortuo, ecclesiasticæ libertatis anxius, Romani pontificis electionem, ex manu imperatorum eripere jam aspirans, maximus auctor fuit, ut in electione Romani pontificis Ecclesia Romana libertatem suam jam diu in electione suorum pontificum amissam recuperare inceperit. Cadolo enim Parmensi episcopo, qui ab imperatore electus fuerat, abrogato, (209) Anselmum episcopum Lucensem Romæ liberis cardinalium suffragiis eligi procuravit : ejusque jam electi et consecrati partes quam maxime tutatus est. Et ipsius tandem opera effectum est, ut (210) Cadolus ipse, qui armata manu bis Romam venerat, sedem B. Petri occupaturus, bis armis auxilio ducis Godefridei repressus sit, atque Urbe fugatus : et demum in concilio Mantuæ, ob eam causam congregato, pontificatus ei ex synodi sententia abrogatus fuerit, ordinatione Alexandri II papæ approbata, tanquam quæ legitimis suffragiis facta fuisset ; Alexandro vero II, patrimonium B. Petri in Campania, quod Nortmanni occupaverant accito duce Godefrideo, cum ejusdem, et Mathildis comitissæ exercitibus, fugatis Nortmannis, recuperavit.

(211) Alexandro demum Laterani vita functo, die obitus ejus, cum esset in sacris litteris eruditissimus, et in Romana Ecclesia, tot pontificum superiorum tempore, omni virtutum genere celeberrimus, omnium cardinalium, et cleri, populi que Romani suffragiis ingenti gaudio, et summa, concordique omnium voluntate pontifex maximus renuntiatus est, nullo imperatoris consensu aut voluntate expectatis. (212) Ex qua re schisma

(204) Lege Baron. Anno 1054 et 1055.

(205) X. Vide Baron. Anno 1058.

(206) Hæc acciderunt sub Victore II. Bar. anno 1055, num. 15 et seqq.

(207) Bar. Anno 1058, qui rem aliter ex Leone Ostiensi refert.

(208) Bar. anno 1058 et 1059.

(209) Bar. anno 1061.

(210) Aliis *Cadalous*.

(211) Bar. Anno 1073.

(212) Hæc non fuit vera causa schismatis, sed obstinatio Henrici qui initio electionem Gregorii ratam habuit.

postea gravissimum exortum est : occasione accepta quod absque imperatoris consensu per electionem tantum cleri Romani constitutus fuerit. Ipse autem, qui multo tempore ad libertatem ecclesiasticam obtinendam, jam inde a Gregorii papæ VI abrogatione privatus laboraverat, jam ad pontificatum promotus, a cæpto desistere indignum ducens, tam ob hanc rem quam pro Simonia extirpanda, et clericorum incontinentia reprimenda, plurimum desudabat. Denique, non solum imperatorem pro ejusmodi rebus ad synodalia responsa crebro vocavit : sed etiam, editis decretis, clericorum a subdiaconatu ad episcopatum connubia, in toto orbe Romano prohibuit ; formaque gregis factus, quod verbo docuit, exemplo demonstravit : ac fortis per omnia athleta murum se pro domo Domini ponere non expavit.

Igitur anno Domini 1073, mortuo papa Alexandro II, eoque in Lateranensi Basilica honorifice sepulto, eodem ejus obitus et sepulturæ die, videlicet x Kal. Maii, dum adhuc esset in ejus obsequiis (f. exsequiis) Hildebrandus archidiaconus occupatus, repente factus est in ipsa ecclesia maximus cleri et populi Romani concursus clamantium et dicentium : *Hildebrandum archidiaconum S. Petrus elegit.* Quod audiens ipse archidiaconus, quam maxime timuit ; multa veritus (erat enim vir prudentissimus) quæ in hujusmodi tumultuariis electionibus incommoda evenire solent. Ad pulpitem igitur, quod erat in media ecclesia Lateranensi, currens, populum ipsum alloqui et sedare volebat : et, ut ab hac desisterent novitate, monere atque adhortari : quippe, quæ contra canones, qui jubent ne ante diem tertium ab obitu pastoris novus pontifex eligeretur, et contra consuetudinem, quæ per ea tempora usurpabatur, inconsulto videlicet imperatore, in novi Romani pontificis electione, erat : quod, cum præ tumultu, et populi furentis celeritate facere non posset (suadente maxime (213) Hugone Blanco Tridentino tituli S. Clementis cardinale, archipresbytero S. R. E., qui, ubi omnium vota in eundem Hildebrandum directa esse cognovit, ab incepto destitit, ut archidiaconi electionem impediret, et pontificatum Romanum, quem maxime ambierat, peteret) vi raptus, atque ad Titulum S. Petri ad Vincula, qui dicitur Eudoxiæ, deductus, ibidem ipso die, ex monacho, et S. Romanæ Ecclesiæ archidiacono, a cardinalibus, clero, senatu, populoque Romano, in papæ Alexandri locum summo omnium consensu Romanus pontifex, contra illius temporis consuetudinem, imperatore inconsulto, nullaque ejus, aut Germaniæ episcoporum, et principum interposita aut expectata auctoritate, renuntiatus est. Sedit autem in apostolica sede imperatore Cæsare Henrico IV Augusto, annos duodecim, mensem unum, et dies tres. Qua ratione

(213) Qui postea a Gregorio ad schismaticos descivit.

(214) Ut nullum violentum perpetuum ; sic nil simulatum, diuturnum. Quocirca paulo post deposuit iste Hugo larvam.

A autem fuerit creatus, et quantæ vir tunc in Romana Ecclesia existimationis fuerit, subjicere placet, ex ejus electionis forma, quæ in libro Registri ejus annotata est in hunc modum :

Regnante Domino nostro Jesu Christo... Reliqua vide in Registro.

Tunc Hugo Candidus presbyter cardinalis tituli Sancti Clementis, cum præter sententiam ejus Gregorius (ipse a cardinalibus papa renuntiatus esset, deposita simultate, et amicitia ad tempus (214) simulata, quod esset S. R. E. archipresbyter, vice omnium cardinalium ejus creationem honorifico elogio, quo ei gratificaretur, his verbis more majorum fecit : *Nobilissimi, inquit, cives, nemini vestrum dubium unquam fuit, quin Hildebrandus nostræ Ecclesiæ archidiaconus, vir prudentissimus, et spectatæ inter omnes fidei, et probitatis, eam jam inde a Leonis IX tempore mirum in modum suis virtutibus exornaverit, laboribus auxerit, studio, et industria tutatus sit, atque a multis periculis eripuerit. Quamobrem cum Patres neminem eo aptiorem judicaverint ad urbis nostræ, et Romanæ ecclesiæ regimen obeundum, ego ipsum omnium episcoporum, presbyterorum, et diaconorum S. R. E. cardinalium nomine, omnibus electioni consentientibus, nobis, vobisque episcopum Romanum, et animarum nostrarum pastorem pronuntio.*

Quo facto, statim arreptus, et more majorum veste purpurea indutus, Pontificali diademate redimitus, invitus, et reluctans in apostolica sede magnifice, summo cum gaudio et lætitia fuit collocatus ; quippe, qui eum unum tantum esse credebant, qui rem ecclesiasticam restituere, atque Romanam Ecclesiam diu servam, in pristinam libertatem ex imperatoris manu eruere, et vindicare auderet, et posset. Electus autem Romanus Pontifex more majorum abbati Cassinensi, et archiepiscopo Ravennati scripsit epistolas (215), quibus eos de electionis suæ forma et modo certiores facit.

Electus igitur Hildebrandus archidiaconus in Romanum pontificem, tempus opportunum venisse ratus est, quo ecclesiasticam libertatem tam Romanæ Ecclesiæ, quam aliarum, pro qua tantopere privatus laboraverat, jam pontifex maximus renuntiatus, asserere posset, omniaque in pristinam vindicare libertatem. Verum maxime apud semetipsum contristari, et æstuaræ cœpit, atque considerare, in quot gravia schismatis et aliarum calamitatum pericula, si pontificatum semel assumptum retinere vellet, se, et Romanam Ecclesiam conjecisset : quippe qui absque imperatoris, et Germaniæ principum consensu, Romanus pontifex contra consuetudinem creatus esset. Recordabatur enim malorum, seditionum, et schismatis, quæ in creatione Alexan-

(215) Recitat Onuphrius has epistolas. Nos omisimus brevitate causa. Habentur tom. III Epistolar. decretalium summorum pontificum edit. Rom., pag. 550 et 551, et tom. III Concil. novæ edit. Colon., et apud Bar. tom. XI, anno 1073.

dri II per imperatorem, et Cadolum [Cadaloum] A facta fuerant. Timebat imperatorem potentissimum, juvenem, audacem, maxime ferocem Henricum IV, quem haud passurum, ut imperii (216) jura deperderet, arbitrabatur. Angebat praeterea hominem, quem invisum se (217) multis Germaniae principibus, et magni nominis episcopis se esse cognoscebat. Saepe enim sub praedecessoribus suis ad imperatoris aulam legatus missus, maximam Episcoporum contraxerat inimicitiam, eorumque in se odia concitaverat, qui nimis asper, durus, et ecclesiastici rigoris valde tenax esse crederetur: atque eo magis contristabatur, quod si occasio in pristinam libertatem reducendi Ecclesiam hoc tempore sublata esset, nequaquam amplius postea tempus sic opportunum venire posse arbitrabatur. Nam tunc imperator B adolescens erat, et nondum plane in imperio confirmatus: maximis quoque bellorum turbinibus in Saxonia vexabatur: quae, ut ad alia animum intenderet, eum maxime prohibebant (218). Plures enim primi ordinis viri Saxones ab eo defecerant, rebelliones maximas moliti; sibi vero nec animum nec vires defuturas existimabat ad haec omnia perficienda. Et quidem optime noverat quantam rem moliretur, quam difficilem, arduam, et periculosam. Difficile quoque in posterum fore existimabat, ut Romanus pontifex quispiam esset, qui haec tentare auderet, idque superiorum suorum exemplo. Cum enim multoties Stephano IX, Nicolao II et Alexandro II persuasisset ut haec molirentur, nunquam haec ipsa tentare ausi sint, imperatoris omnia pos- C sidentis potentiam veriti. Si enim se in Romanum Pontificem confirmari non contigisset, de Ecclesiastica libertate, ad quam totis viribus anhelabat, actum esse arbitrabatur; nam se unum tanto negotio idoneum esse putabat.

Ne igitur aliquando controversia aliqua oriri posset, quod minus legitimis suffragiis electus et consecratus pontifex esset, et hanc ob causam de pontificatu cum imperatore, quem graviter passurum esse non ignorabat, quod eo inconsulto, contra consuetudinem majorumque suorum privilegia (219) imperatoribus ab apostolica sede concessa, ipse Romanus pontifex renunciatus esset, aliquando contenderet: et, ut ab omnibus legitima ejusdem D ordinatio haberi posset, nec in dubium aliquando vertenda: (nam, si id evenisset, nihil eorum, quae cogitaverat, perficere potuisset) nulla unquam ratione adduci potuit, ut consecrari vellet et coronari, donec imperatoris, et principum super electione sua exquireret voluntates (220). Primum igitur statim post electionem suam Praesidi Caesareo in Italia de sua creatione scripsit. Eadem ratione imperatori Henrico IV, tum in Germania agenti per lega-

tos suos causam et modum electionis de se per violentiam Romanorum factae renuntiavit, asserens, et si electus esset, quia populi furentis voluntati resistere non potuisset, se tamen nunquam consecrari voluisse, nec velle, nec pontificatus administrationem se unquam accepturum, nisi prius ipsius, Germaniaeque episcoporum et principum adesset consensus. Atque ob eam causam, quamprimum a populo, post electionem suam, liber dimissus fuit, statim Albanum extra Urbem concessisse, ne contra morem ab eodem populo consecrationis munus accipere cogeretur.

Litteris autem suis ab imperatore acceptis, episcoporumque conventu congregato, diligenter Gregorii VII electio examinata fuit (221). Cum vero B imperator eam legitimam esse, omniumque tam cleri quam populi Romani liberis suffragiis factam fuisse cognovisset, tam ipse quam caeteri principes ratam esse voluerunt, eique consenserunt. Fuere autem in illo conventu multi Germaniae praelati, episcopi et abbates, qui, gravi scrupulo commoti, eandem electionem oppugnabant: qui ipsius Hildebrandi mores, res gestas, inflexibilem constantiam, ferventissimum divini honoris zelum, et tenacem propositi sui voluntatem per multos retro annos, quibus in aula imperiali versatus, tam privatus quam in publicis S. R. E. legationibus fuerat, optime noverant. Timebant enim ne vir vehementis ingenii, et acris erga Deum fidei, strictius eos pro negligentibus suis quandoque discuteret, rationemque C ab eis de gregibus sibi commissis arctiorem exquireret.

Hi, communi consilio Caesarem adorti, ipsi Hildebrandum maxime cavendum esse suggerebant: persuadereque ei conabantur, ut nulla ratione hominis sibi infensissimi futuri in tam summa et maxima potestate electioni assentiret, eamque tanquam injussu suo factam, irritam esse, decerneret. Futurum enim vaticinabantur, quod nisi impetum hominis praevenire maturaret, ut ab ipso Romanum imperium maximam esset jacturam passurum, ipseque imperator, multis calamitatibus et incommodis ab eo involveretur: atque hoc malum, non in alium postremo gravius quam in ipsum Caesarem redundaturum. Id quoque pro certo affirmabant, quod postea usuvenit, ipsum nihil magis curaturum, quam ut episcoporum abbatumque collationes ex imperatoris manibus et potestate eriperet, imperiumque ipsum omnino pessundaret.

His auditis, rex paulisper commotus, a latere suo Eberhardum comitem ire jussit, qui Romanos proceres conveniens causam ab eis sciscitaretur, quare praeter consuetudinem majorum, rege saltem non consulto, Romanae Ecclesiae pontificem elegissent,

(216) Sed jura non jura.

(217) Sed Simoniacis et concubinariis.

(218) Vide Brunonem de bello Saxonico.

(219) Nulla exstant hujus generis privilegia: et quae exstare videntur, fictitia sunt.

(220) Vide Baron. 1073 et 1074.

(221) Rex et principes approbant electionem Gregorii. Vide Epist. Henrici lib. I, epist. 29. Baron. 1073.

ipsumque, si non idonee satisfaceret, ab accepta illicite dignitate abdicare præciperet. Is veniens Romam, benigne a papa Gregorio susceptus est: cumque ille mandato regis exposuisset, eadem, quæ regi scripserat, respondit se, Deo teste, honoris hujus apicem nunquam per ambitionem affectasse, sed electum se a Romanis, et violenter sibi impositam fuisse ecclesiastici regiminis necessitatem. Cogi tamen nullo modo potuisse, ut ordinari se permetteret, donec in electionem suam tam regem quam principes Teutonici regni consensisse certa legatione cognosceret. Hac ratione distulisse adhuc ordinationem suam, et sine dubio dilaturum, donec sibi regis voluntatem certus inde veniens nuntius aperiret. Hoc ubi est regi renuntiatum, divina voluntate res humanas ita disponente, cum imperium Romanum a sacerdotali potestate minuendum esset, et ad nihilum fere redigendum, ipse libenter hanc satisfactionem suscepit; iisdemque episcopis, qui vera prædicare videbantur, futuraque, ut præterita cognoscebant, minime acquiescendum duxit: Gregorium asserens esse virum sanctum, et tanto sacerdotio dignissimum, atque nunquam beneficii abs se accepti obliturum; statimque, ut consecraretur, lætissimo suffragio rescripsit, et Gregorium episcopum Vercellensem Italici regni cancellarium ad Urbem transmisit, qui imperatoris auctoritate electionem ipsam ratam faceret, et ejus consecrationi interesset.

Gregorius igitur præter spem quod tantopere desiderabat assecutus, ut in ejus electione imperatoris esset consensus, nihil differendum ratus, in proximo Pentecostes festo, presbyterum se ordinari fecit; et natali die apostolorum Petri et Pauli in Romanum pontificem consecratus, suæ coronationis insignia suscepit. Confirmatus igitur in Romana sede, quasi nulla amplius hæsitatio in animis hominum obrepere posset de legitima ejus creatione: quippe, quod a cardinalibus, clero, senatu, populoque Romano, consensu, et voluntate imperatoris, et principum accedente, jam electus, et consecratus erat, atque tunc pro legitimo, vero, et indubitato pontifice habebatur: non longe post ejus consecrationem, quod diu ante animo conceperat, executioni mandare disponit. Nam non solum imperatorem (222) electione Romani pontificis, quod et Adrianus III aliquando fecerat, sed et omni (223) auctoritate, qua reliquos prælatos, episcopos scilicet, et abbates constituerebat, primus omnium Romanorum pontificum privare tentavit: et, si opus esset, eum non obtemperantem excommunicare, atque imperio deponere; recipientesque ab eo prælaturas, similiter gladio anathematis percutere. Sed, quoniam hæc

(222) Quia non competebat illi.

(223) Nulla id auctoritate legitima faciebat.

(224) Baron. vult hæc capitula fuisse conscripta et edita in synodo 1076.

(225) Hæc omnia decreta ex jure divino deducuntur, partim directe, partim indirecte. Nec quid

magni ponderis erant, et haud ita facile successura sibi sperabat, statuit rem paulatim, et sensim incipere, totumque fere annum sui pontificatus, in ejusmodi consiliis, usque ad mediam Quadragesimam tempus congregandæ synodi a suis prædecessoribus præscriptum consumpsit.

Anno igitur Domini 1074, qui adhuc primus erat sui pontificatus, stato tempore hac ratione principia recuperandæ ecclesiasticæ libertatis jecit. In media enim Quadragesima Romæ in basilica Lateranensi, quæ Constantiniana appellatur, primo synodum generalem multorum episcoporum abbatum, et aliorum Prælatorum congregavit; in qua, circa xxx edidit capitula (224), seu canones, quod *dictatus* appellavit: quorum major pars antea parum in usu fuerat, et a nemine prædecessorum suorum unquam attentata: verum ad firmissimum Ecclesiæ statum jaciendum, et ad omnia tentanda, quæ animo agitabat, idonea. Ex quibus illud intelligebatur quæ tum Romani pontificis auctoritas fuerit: inter quæ, hæc præcipue capitula fuere.

(*Omittimus brevitate causa. Vide infra in conc. Rom. anni 1076.*)

Quibus (225) decretis gradum sibi fecit, et viam, ad ea omnia, quæ animo conceperat, peragenda: quibus jactis, et factis fundamentis in synodo, tentandi, quod disposuerat, gratia, benigne primum, et humaniter Henricum regem per litteras suas deprecatus est, ut subjectionem sanctæ Romanæ Ecclesiæ non abnueret, tanquam bonus et catholicus princeps, atque se eidem Ecclesiæ devotum filium exhiberet; hortatusque est ut a Simoniaca hæresi, id est, ab episcopatum et abbatiarum venditione, sive mercatu, quas largitione correptus conferebat, omnino se temperaret: et a reliquis vitiis, de quibus apud sedem apostolicam, tam sub prædecessore suo Alexandro papa II quam se pontifice renuntiato, infamatus et accusatus fuerat, se contineret; alioqui se usurum in ipsum et delinquentes censuris ecclesiasticis.

Quæ omnia, ut accuratius intelligantur, et unde tot malorum et schismatum origo inchoaverit, cognoscatur, eorum temporum consuetudinem referam, ejusque primordia paulo altius repetam.

Erat tum consuetudo, a temporibus (226) Caroli Magni imperatoris, primum ex auctoritate Romani pontificis Adriani I introducta, ut alicujus urbis, vel abbatie episcopo, aut abbate mortuis, statim clerus, vel monachi in unum congregati, legatos ad imperatorem, qui tunc erat, dirigerent, ad quem defuncti prælati pedum pontificale et annulum deferentes, eum pro novo antistite deligendo, nomine sui collegii interpellabant. Qui statim senatu suo con-

quam novi sanxit pontifex, sed quæ apud multos in oblivionem venerant.

(226) Non est ita. Decepit Onuphrium Sigebertus, quem egregie confutat Bar. tom. IX, an. Christi 774, num. 10 et seqq.

gregato, ex ipsius plerumque sententia, unum vel ex ipsis collegiis, vel ex amicis, et capellanis, cæterisque domesticis, et familiaribus suis, juxta loci dignitatem, ut ei libitum erat, pro arbitrio a se electum, annulo, et virga pastorali prælati defuncti ad se transmissis donabat, eumque de illo sacerdotio diplomate suo imperiali (ut tum dicebatur) investitum, hoc est, illa dignitate donatum, in episcopum vel abbatem consecrari mandabat, absque alia cleri et monachorum lectione. Hoc autem per Galliam, Germaniam, et Italiam, quæ tunc Latinus orbis censebatur, usurpari mos erat.

Cujus exemplo cæteri quoque reges, ut Hispaniæ, Francorum, Hungariæ, et ejusmodi imitati sunt. Hanc autem consuetudinem; cum omnes, ut dixi, Latini orbis Ecclesiæ, tum sæpe, et diu in multis suorum pontificum lectionibus servavit Romana Ecclesia, et præsertim in Joannis XIII, Gregorii V, Silvestri, Clementis, Damasi, Victoris Nicolaique II et Leonis IX Romanorum pontificum lectionibus: qui omnes, ut supra vidimus, imperatorum Othonis I et III, Henrici quoque III et IV sententia, Romani pontifices sine cleri Romani suffragiis lecti, et ab eisdem imperatoribus per annulum et virgam de papatu Romano investiti fuerant. Hanc rem ante quadringentos annos tradit Guillelmus Tyrius libro I, cap. 13, De bello sacro, ita (227): *Henricus Teutonicus rex, et idem Romanorum imperator a Gregorio papa VII passus fuerat questionem, et controversiam non modicam super annulo defunctorum episcoporum et baculo. Incleverat enim consuetudo, præsertim de imperio, quod decedentibus ecclesiarum prælati, annulus et virga pastoralis ad D. imperatorem dirigebantur; unde postmodum unum de familiaribus et capellanis suis investitum ad ecclesiam vacantem dirigebat, ut ibi pastoris fungeretur officio, non expectata cleri electione. Quod papa Gregorius contra omnem fieri honestatem considerans, et jura in eo facto conculcari ecclesiastica perpendens, semel, secundo, ac tertio eundem imperatorem commonuit, ut a tam detestabili desisteret præsumptione: quem præceptis salutaribus commonitum cum revocare non posset, vinculo anathematis innodavit, quod factum nimis imperator indigne tulit, etc.* Hæc autem omnia ut accuratius intelligi queant, quia sunt cognitu non indigna, nunc brevissime ab origine repetam, brevique sermone percurram, quæ duobus libris supra scripsi.

Post Justiniani imperatoris tempora Gothosque, Italia, qua per LXXVII annos potiti fuerant, ab ejus ducibus Belisario, et Narse, bello XVIII annorum postremo exactos, Vigilius, qui tunc pontifex Romanus erat, cæterisque, qui post eum fuerant, summi Pontifices, Roma, et ea Italiæ pars, quæ a Longobardis occupari non potuit, diu sub Imperii Constantinopolitani potestate et protectione fuerunt, scilicet usque ad Leonis Iconomachi, et Gregorii

(227) Tradidit quidem hoc Tyrius, sed non approbavit, imo expresse improbavit, et pro detestabili consuetudine habuit.

A papæ II sæcula. Quo temporum tractu, Longobardi, sub juniore Justino Augusto in Italia ex Pannoniis ingressi, ejus primum potioem partem, deinde paulatim fere omnem, præter unam tantum Romam (quam in ejus gentis potestatem, eam acriter Romanis pontificibus imperatorum Orientalium auxilio, et præsidio fultis defendentibus, nunquam venisse constat) obtinere. Græci porro, imperatoris præsidii vel pulsus, vel cæsis, cum Ravenna, et Exarchatu, quæ sola in imperatoris Constantinopolitani ditione provincia supererat, captis, Romæ quoque sub rege Aistulpho Longobardi inhiarent, multas Romanis, qui deditioem facere suasu Pontificum recusabant, calamitates, et incommoda intulerunt. Verebantur enim Romani pontifices Longobardorum feritatem et barbariem; simulque ne urbem Romam suæ ditionis, eam negligentibus Græcis imperatoribus, factam, et cujus tanquam domini erant, sibi eriperent. Quo tempore cum imperii Romani majestas in Oriente, omnia sibi barbaris vindicantibus, obsolesceret, ac sensim laberetur, imperatoresque Constantinopolitani in hæresim lapsi orthodoxam fidem, catholicamque Romanam Ecclesiam, quæ eis assentire nolebat, super imaginum depositione, oppugnarent (nunquam enim adduci potuerunt Romani pontifices, ut impiis abolendarum imaginum decretis subscriberent, imo eas contra imperatorum orientalium furorem tuendas susceperant) Romana Ecclesia ob eas causas orientalibus destituta auxiliis, quibus usque ad ea tempora in tuenda contra Longobardos sua libertate usa fuerat, ab eisdem ad Francorum potentiam et virtutem tum maxime in Occidente florentes respicere, et se convertere cepit, atque ab eis auxilia contra Longobardorum superbiam postulare.

Primus enim Stephanus II, cum ab Aistulfo Longobardorum rege opprimeretur, a Pippino Francorum rege, et Caroli, postea imperatoris, patre auxilia contra Longobardos impetravit. Qui in Italiam veniens urbem Romam sedemque apostolicam egregie tutatus est, Aistulfumque acie victum et pacis conditiones accipere coactum, diu, dum vixit, in officio continuit, et exarchatum Ravennæ, quem paulo ante Aistulfus de Græcis vi abstulerat, eis ademptum, Romanæ tum primum Ecclesiæ donavit.

D Aistulfo Longobardorum, et Pippino Francorum regibus vita functis, Carolus Francus, et Desiderius Longobardis præfuerunt. Quorum ille obsequii erga Romanam Ecclesiam, hic vero odii hæredes fuerunt. Desiderius, Adriano papa, adeo Romanos vexare et oppugnare cepit, ut pontifex, qui longe impar Longobardorum viribus erat, orientalibus auxiliis destitutus, coactus sit exemplo Stephani II Carolum Magnum Pippini filium Francorum regem, Saxonico bello tunc implicitum, in Italiam Ecclesiæ Romanæ auxilio evocare. Qui, pontifici obtemperans, in Italiam ingenti cum exercitu, Alpibus superatis,

venit. Ubi Desiderio acie victo, atque paulo post A capto, Longobardorum regnum in Francorum ejus transtulit. Qui, ut se gratum Romanæ Ecclesiæ exhiberet, cujus tuendæ causa opulentissimum regnum obtinuerat, tres ex regno Longobardico partes fecit: quarum unam, ipsius scilicet regni Longobardici sedem Ticinum, et omnia, quæ Longobardi in Italia antiquitus acquisierant, sibi retinuit; alteram vero, quæ ea comprehendebat, quæ paulo ante Longobardi in Italia orientalibus ademerant Romanorum imperatoribus, id est, exarchatum, Umbriæ et Piceni partem Romanæ Ecclesiæ confirmavit, vel de novo largitus est. Tertiam porro, qua ea Italiæ parte continetur, quæ Siciliam versus, in qua Beneventum erat, respicit, et hodie regni Neapolitani nomine appellatur, duci Beneventano, qui unus ex regio Longobardorum sanguine supererat, et imperatori Constantinopolitano cum Siciliæ insula dimisit. Quibus ita dispositis, primus omnium principum, Romanam quam maxime, et dignitate, et profana ditione, maximisque opibus auxit Ecclesiam.

Tot igitur, tantorumque beneficiorum non immemor papa Adrianus, sub quo tam magnifice de Romana Ecclesia Carolus bene meritus fuerat, synodum 153 episcoporum, abbatum, aliorumque plurimum prælatorum anno salutis 785 (228) Laterani in basilica S. Salvatoris, quæ *Constantiniana* vocatur, congregavit; in qua, ex totius synodi consensu, dedit ei jus et potestatem pontificem eligendi et ordinandi apostolicam sedem, cum eo tempore liberis Romani cleri, et populi suffragiis Romanum pontificem creari mos esset. Insuper episcopos, archiepiscopos et abbates omnium provinciarum ei subditarum ab eo investituram accipere definivit, eorum, quibus præerant, sacerdotiorum; ita ut nisi a rege laudarentur, et investirentur, episcopus vel abbas, a nemine consecrari posset: et omnes, qui contra hoc decretum egissent, anathemate notavit, et bona ejus proscripsit. Cujus rei meminit Anastasius bibliothecarius in historia ecclesiastica (229) quem locum Gratianus canonum collector 63 distinctione notavit.

Imperatoribus autem, qui Carolo Magno successerunt, ad eam ignaviam delapsis, ut non solum

(228) Nihil de hac synodo hoc anno celebrata in legitimis et genuinis ecclesiasticis monumentis occurrit. Totum hoc commentum refellit Bar. anno 774.

(229) Gratianus in errorem inductus est a Sigeberto, cujus verba verbatim exscripsit. Sigebertus hanc fictitiam synodum refert ad annum 773, cur Onuphrius ad annum 785? In Vita Adriani nil hac de re habet Anastasius. Nec in ejus historia ecclesiastica, quam legi manuscriptam, vel vestigium, vel volam de privilegio pontificis Romani eligendi per Adrianum primum Carolo Magno concessio, reperire potui.

(230) Recte et legitime fecit Adrianus.

(231) Leo non fuit papa, sed antipapa. Quod mirum ab Onuphrio non fuisse animadversum. Fictitium Leonis privilegium solide refellit Baron. anno Christi 964 et Gratiani hallucinationem d. 63, cap. 23 manifesto demonstrat.

ejusmodi privilegium tueri nollent, sed nec ulla imperii jura curarent, eam occasionem nactus (230) Adrianus papa III sub imperatore Carolo tertio anno salutis 884 illud quidem quod sub prioribus pontificibus sensim exoleverat, congregata synodo, omnino antiquavit et abrogavit, instituens ut in papæ electione imperator se non intromitteret. Privilegium Adriani primi, imperatori ab Adriano III ereptum, (231) Leo papa VIII Othoni primo imperatori de Romana Ecclesia optime merito, cum eam ex tyrannorum Berengarii et Adalberti manibus erutam, in libertatem, quam amiserat, vindicasset, anno Domini 962 in synodo Laterani congregata, exemplo ejusdem Adriani primi, qui illud regi Carolo concesserat, restituit, renovavit, et de novo confirmavit, ut patet ex eadem distinctione apud Gratianum.

Porro autem contra hoc Leonis VIII decretum nullus deinceps Romanorum pontificum reclamavit vel aperte contradixit (232), usque ad Gregorium VII. Hic primus fuit, qui imperatorum Simonia offensus, in contrarium editis decretis, hæc duo Adriani primi, et Leonis VIII, privilegia omnino abrogavit et induxit. Satis autem constat Joannem XIII qui Leoni VIII immediate successit, Gregorium V et Sylvestrum II apostolicæ sedi sola imperatorum auctoritate impositos fuisse, nullis cleri vel populi Romani suffragiis expetitis. Cæteri vero Romani pontifices, qui inter Joannem XIII et Sylvestrum II fuerunt, etsi eos electos fuisse ab imperatoribus non legatur, sed a clero, senatu, populoque Romano, id accidit, quod electionis tempore imperatores urbe absentes, adeo maximis in Germania et alibi bellis impliciti essent, ut de novo pontifice Romanæ sedi providere non possent. Illud tamen constat, dum imperatores, tres Othones loquor, in Urbe vel prope, aut certe in Italia fuerunt, et Romanam forte Ecclesiam pastore vacare tum contigisset, eos novum summum pontificem dedisse. Si vero tempore novæ electionis, eos ab Italia procul esse contigisset, certum est, tum Romanos pontifices a clero, senatu populoque Romano electos non absque imperatorum consensu consecratos fuisse. Fuerunt autem Benedicti duo VI et VII, Bonifacius VII apostolicæ sedis invasor, qui etiam exactus fuit, et Joannes

(232) Quid opus erat contradicere, cum utrumque privilegium sit fictitium? Nulli imperatori, regi vel principi jus eligendi pontificem Romanum competit. Primus, qui hoc jus sibi tyrannice arrogavit fuit Theodoricus rex Arianus. Quem Deus in pœnam facti, mox e medio sustulit. Vide Baron., tomo VII, anno 526, num. 22 et seqq. Quem postea secutus est Justinianus, et alii orientales imperatores, qui saltem confirmandi pontificis jus sibi vendicabant, nec sine nummorum exactione, quod non semel detestatur et amarissime deplorat Gregorius, præsertim super IV psal. pœnit. Vide Bar. tom VIII, anno 590, num. 5 et seqq. Pecuniam pro confirmatione pendendam remisit Constantinus Pogonatus anno Christi 681, retento tamen confirmationis jure, quo tamen paulo post nempe anno 684 penitus se abdicavit. Vide Bar., dicto anno. De concessione quadam a Nicolao II facta Henrico infra dicemus.

XIV, XV, (233) XVI. Quorum novissimus, ut quidam scribunt, quod sine imperatoris Othonis III consensu electus et consecratus esset, urbe fugatus, sacerdotio multatus est, Gregorio V subrogato.

Huic igitur privilegio a Leone VIII, usque ad Gregorium VII, a nemine unquam papa reclamatum est, quanquam non omnino fuerit negligentia imperatorum observatum. Verum Othone III imperatore sub Sylvestro II circa annum Domini 1000 mortuo, qui ei successit Henricus II, vir sanctissimus, ac inter divos relatus, et post eum Cunradus II ejusmodi privilegium curare visi non sunt. Nam post Sylvestrum secundum, qui sub Henrici secundi imperio obiit, Romani omnes pontifices usque ad Clementem II sine imperatorum auctoritate renuntiati sunt. An autem eorum consensum, antequam consecrarentur, requisierint, etsi mihi verisimile sit, nunquam tamen inveni. (234) Hoc autem accidisse credendum, tum propter Henrici II eximiam sanctitatem, qui liberam voluerit esse Romani pontificis electionem, cujus in superiori libro III vetus etiam documentum retulit, tum etiam propter Cunradi II occupationes, quibus et maximis bellis, dum vixit, detentus est, longe ab Urbe absens. Neque etiam unquam contigisse legitur, ut unus ex his duobus imperatoribus Romæ, vel in Italia vacantis sedis tempore fuerit. Nam forte trium Othonum prædecessorum suorum exemplo Romanum pontificem dedissent. Cæterum cum ob eorum (235) negligentiam in imperii jure tuendo, privilegium Leonis VIII forte obsolevisset, octo vel novem Romanis pontificibus sine eorum lectione a clero, senatu populoque Romano creatis, occasione maximi inter tres pontifices schismatis accepta, Cunradi II filius (236) Henricis III in Italiam venit, imperiique hoc privilegium magnifice vindicavit (ut supra in Clementis II Vita docui) et, juxta privilegia Adriani I et Leonis VIII formam, abrogatis tribus pontificibus, Benedicto VIII, Sylvestro III et Joanne XX, Gregorio quoque VI privato, novum pontificem Romanæ sedi dedit Suidegerum Saxonem capellanum suum, episcopum tunc Bambergensem, quem Clementem II appellavit, cardinalesque, clerum, ac senatum populumque Romanum sacramento adegit in verba sua jurare cogens, se Romanum pontificem nisi suo jussu creatum non suscepturos. Qui, dum vixit, hoc (237) præstantissimum imperii jus mordicus retinuit, et Clementem II, Damasum II, Leonem IX et

(233) Iste Joannes fuit antipapa.

(234) S. Henricus id, quod sibi non debebatur, noluit itidem sibi temere arrogare. Eadem mens fuisse videtur Conrado Salico.

(235) Non fuit ulla negligentia. Obsecro cur vix quisquam Adriani et Leonis privilegia contra Gregorium VII et alios protulit, præter Sigebertum et Walramum in tractat. de investituris apud Illyr. catal. test.; qui Walramus scripsit hunc tractatum suum anno Christi m. 1109.

(236) Idem jus Henrico fuit, quod Theodorico regi Gothorum, hoc est, nullum. Lege Bar. anno 1046.

(237) Præstantissimum jus fuisset, nisi injuria fuisset. Auctor apologiæ pro Henrico nihil de hoc

A Victorem II, suo arbitrio Romanos pontifices designavit. Quomodo autem, et qua ratione, ab electione Clementis II usque ad Gregorii VII pontificatum Romana Ecclesia in hujusmodi electionibus se gesserit, et causarum initia, quæ Gregorium VII papam commoverint ad libertatem ecclesiasticam in pontificiis comitiis assereendam, satis supra explicavi: nunc factum exponam.

B Gregorius VII jam inde a Gregorii VI depositione (238) male adversus imperatores animatus, pontifex factus nullam occasionem prætermittebat qua imperatores auctoritate creandi pontificem Romanum spoliaret. Cui rei maximum incendium obtulit comitissa Mathildis, quo jure quodam contra imperatorem ipsum procedere poterat. Mathildis enim illustris illa, et tota Italia celebratissima femina, Bonifacii maximi per Italiam principis filia et hæres, imperatoris Henrici IV vim timens, (239) Longobardiæ, Tusciæ et Liguriæ aliquot urbes jure hæreditario ad se pertinentes Gregorio papæ et S. R. E donavit. (240) Hinc odii inter imperatorem et pontificem seminarium primo exortum, cum imperator donationem illam in imperii (cujus Mathildis beneficiaria erat) præjudicium approbare nulla ratione voluisset; imo ea omnia occupare tanquam ad se devoluta tentaret. Tunc enim pontifex opportunitatem nactus, quod imperator sibi jura vindicaret Ecclesiæ, postea eum excommunicavit, alia demum accedente, quæ periculosissima erat, causa. Henricus enim IV imperator, cum multis et maximis bellorum occupationibus implicitus ingenti pecuniæ vi indigeret, episcopatus et abbatias, plerumque his (241), qui plus ei offerebant, largiebatur, personarum conditionis nulla habita ratione. Quod factum hæresis Simoniacæ labem fugere non poterat. De hac igitur re, et aliis multis criminibus apud sedem apostolicam tam sub Alexandro II quam sub Gregorio VII accusatus, sæpe a Gregorio VII admonitus est et acriter reprehensus. Quem cum sibi recte admonenti obtemperare nolle pontifex cognovisset, eum litteris minarum plenis urgere cœpit. Animum papæ suapte natura contra imperatorem commotum excitabant aliquot Germaniæ et saxoniarum principes, Henrico rebelles, quorum et Nortmannorum præsiis, comitissæ quoque Mathildis auxilio fretus, multa contra imperatorem, cum primum potuit, (242) ausus est.

jure scivit. Saltem catholicis non objecit, nec ullum argumentum pro suo Henrico inde duxit. Nec catholici, qui omnes schismaticorum objectiones solvunt, hanc unquam attingunt.

(238) Non male, nisi qua male jus alienum sibi arrogabant.

(239) Lege Bar., anno 1077, num. 24 et seqq.

(240) Hæc non fuit prima causa dissidii, sed Simonia, et scelera Henrici, et alieni juris tyrannica usurpatio.

(241) Eadem rationem tenent hodie Turcæ in Græcia et alibi, ubi sub se Christianos habent.

(242) Sed jure, quia pro ecclesiastica libertate contra turpissimam Simoniacæ labem. Lege Bar. 1076.

Igitur anno Domini 1075 rebus, non verbis amplius transigendum esse ratus, legatos suos ad imperatorem misit, ipsi mandans ut secunda feria secundæ hebdomadæ in Quadragesima anni proximi 1076 Romam ad synodum veniret, de criminibus, quæ ei objecta fuerant, causam dicturus: alioqui sciret se absque omni mora eodem die anathemate notatum iri. Quæ legatio adeo Henricum permovit, ut, rejectis statim gravi cum contumelia legatis, duo tum primum agitaret: unum, ut clam Gregorium capere vel interficere faceret; aliud, ut nisi ejusmodi res successisset, ipsum pontificatu privaret. Quare occulte per nuntios suos egit, ut nocte Natalis Domini, dum papa missam celebraret, a (243) Cencio præfecti Urbis filio, satellite suo, ipse caperetur, quod etiam factum est. Verum a populo Romano Cencio proscripto, liberatus impium conatum imperatoris elusit.

Cæsar, ubi insidiæ non processerant, ad vim conversus, (244) congregato Wormatiæ in proxima Dominica Septuagesimæ 24 episcoporum abbatumque multorum quos Gregorius variis excommunicationibus ante (245) vexaverat, conventu; occasione accepta, quod (246) absque consensu suo, solis tamen Romanis faventibus, apostolicam sedem consedisset, eum papatu privarunt. Cujus privationis formula ejusmodi fuisse dicitur: *Quia ergo et introitus tuus tantis perjuriis est initiatus, et Ecclesia Dei tam gravi tempestate per abusionem novitatum tuarum periclitatur, et vitam per conversationem tuam tam multiplici infamia dehonestasti, obedientiam, quam tibi nullam promisimus, nec de cætero ullam servaturos esse renuntiamus; et quia nemo nostrum, ut tu publice declamabas, tibi hactenus fuit episcopus, tu quoque nulli nostrum amodo eris apostolicus.* Cui decreto non solum Germaniæ et Galliæ multi episcopi, sed et Italiæ plerique conventu Papiæ imperatoris jussu habito, subscripsere.

Quo ad Gregorium papam Laterani in concilio quadragesimali ab se coacto tam hostili decreto perlato, pontifex statim nullas interponendas esse moras ratus, ex omnium episcoporum et abbatum, qui in synodo aderant, sententia, imperatorem, et omnes ejus fautores et adhærentes, gravissimo anathemate notatum, imperio privavit, omnesque subditos ad omni ei præstito juramento absolvit.

Cujus rei occasione, cum universi fere Germaniæ sæculares principes ab eo defecissent (247), alium imperatorem creare constituerunt, nisi Cæsar Henricus ante anni tempus excommunicatione a pontifice solveretur: quem per nuntios suos clam deprecati fuerunt, ne ea imperatorem exsolveret. Cæsar

A tot minis coactus in Italiam, superatis Alpibus, rigidissimo anni tempore venit, et cum Gregorio papa (quem Canusii invenerat) post multas preces, maximamque præteritorum pœnitentiam ostensam, pacem quibusdam duris conditionibus, præter Italiæ principum voluntatem, fecit, atque ab eo se anathemate solvi procuravit. Sicque principum Germaniæ vim, et inflexibile contra eum propositum fregit. Hoc factum est v Kalend. Februarii, pontificatus Gregorii VII anno quarto, salutis vero 1077.

B Cæterum Cæsar ingenti metu liberatus, Italico- rumque principum promissis incitatus, Gregorio pontifici denuo rebellis, et manifestus hostis (248) factus, ipsum clam capere Canusio Romam redeuntem tentavit. Quod ubi alienatum ab se Cæsaris animum papa cognovit, statim in Germaniam ad imperatoris hostes Saxones, et alios principes legatos misit, qui regis temeritatem, scelera et perjuriam referrent, hortarenturque eos ut novum ipsi regem, Henrico abrogato, crearent, quem ipse postea imperatorem inungeret. Germaniæ principes, papæ legatione audita, illico conventu in Forcheim congregato, Rodulfum Suevorum ducem in Romanorum regem elegere, hac conditione, ut sacerdotiorum investituras dimitteret, et, ne velut hæreditario jure, filios suos successores declararet. Quod ubi Henricus imperator audivit, vehementi indignatione inflammatus, in Germaniam ingenti exercitu comparato regressus, bellum rebellibus principibus indixit: quod vario eventu prope in triennium protrahatum est.

C Anno vero 1080 (249). Pontificatus Gregorii VII. Pontifex, Laterani concilio multorum episcoporum et abbatum in Quadragesima congregato, Henrico rege bellis Germanicis implicito, cum ipsum nulla ratione ex hostium Germanorum manuevasurum sibi persuaderi posset, quod diu ante agitaverat, aliquotque decretis ante sensim prænotaverat, tunc primum (250) aperte evomuit. Constitutionem illam enim tunc primum edidit, qua imperatorem non solum auctoritate instituendi Romanum pontificem (251), quam trecentis prope annis ante prædecessores sui habuerant, sed et omnibus etiam cæterorum sacerdotiorum investituris privare conatus est, omnemque episcoporum et abbatum instituendorum rationem ad electionis capitulorum et monachorum formam reduxit. Cujus decreti exemplum sequens est:

D « Patrum sanctorum statuta sequentes, » etc. *Edictum exstat infra in concilio Romano.*

Simoniacos vero appellat, quotquot a manu laica alicujus beneficii investituram acciperent. Hoc vero

(243) Cencio; Bar. anno 1075.

(244) 1076.

(245) Sed ideo, ut vexatio daret intellectum.

(246) Consenserat Henricus; sed ut erat variabilis, consensum postea in dissensum vertit.

(247) Imo et episcopi, qui decreto conciliabuli subscripsissent, teste Sigeberto, quamvis schismatico, anno 1077.

(248) Imo et subdolos insidiator. Baron., 1077, num. 36.

(249) Vide Baron., anno 1080.

(250) Schismaticum hæc locutio decet, non catholicum.

(251) Nunquam habuit jure. Agnum faucibus lupi eripere, cur non liceat?

decreto procul dubio imperator Henricus, et omnes A reges Latini, et occidentales petebantur (252); deinde episcopi et universus clerus Galliarum, Germaniæ et Italiæ pulsabantur.

De episcoporum vero electione ita definivit :

Quoties defuncto pastore alicujus Ecclesiæ alius est ei canonice subrogandus, instantia visitoris episcopi, qui ei ab apostolica sede, vel a metropolitano directus est, clerus et populus, remota omni sæculari ambitione, timore atque gratia apostolicæ sedis vel metropolitani sui consensu, pastorem sibi secundum Deum eligant. Quod si corruptus aliquo vitio (253) aliter agere præsumpserit, electionis perperam factæ omni fructu carebit, et de cætero nullam electionis potestatem habebit; electionis vero potestas omnis in deliberatione sedis apostolicæ, sive metropolitani sui consistat. Si enim is, ad quem consecratio spectat, non rite consecrando, teste B. Leone, gratiam benedictionis amittit, consequenter is, qui ad vanam electionem declinaverit, eligendi potestate privatur.

His autem decretis, in duobus potissimum, majestas et Romani imperii dignitas evertebatur; et quod longe pejus erat, ea fundamenta jaciebantur, quibus Romani imperii potestas omnino labefactaretur.

De primo autem dicam : Erat tunc (254) consuetudo, ut ex omnibus orbis Latini partibus infinita prope hominum diversarum conditionum millia aulam imperialem frequentarent. In his aderant diversarum congregationum monachi, doctores, viri litterati, nobiles et ignobiles, qui omnes eo confluebant spe ducti, ut ab imperatore sacerdotia consequi possent, quemadmodum nunc usus est in Romana curia. Imperator enim non solum episcopatus omnes et abbatias, minoraque omnia sacerdotia, ut præbendas, canonicatus, præposituras et decanatus, et hujusmodi (255) conferebat, sed etiam, ut jam visum est, Romanum ipsum pontificem designabat.

Si igitur Gregorii decretis locus esset, illico con-
sequeretur ut omnis hæc (256) aulæ imperialis majestas obsolesceret, spe consequendi a Cæsare sacerdotia sublata, quæ jam per electionem tradebantur, nullo amplius imperatoris interventu, nec præterea

(252) Nemo petebatur hoc decreto, nisi Simoniaci, et qui alienum jus invaserant; et ab invasoribus jus sibi reddi postulabant. Omnes hujus generis fuisse aperte falsum est.

(253) Quæ sequuntur plane indigna sunt homine docto, nedum Onuphrio, qui tamen hæc ex Henrici potius sensu quam ex suo scribere videtur. Refert enim, quis Henrici et schismaticorum sensus fuerit super Gregorii decretis.

(254) Pessimus et perniciosus hic abusus fuit, et ferro excommunicationis recidendus, ut factum a Greg. VII, qui nundinationem istam sustulit.

(255) Ei nimirum quod plus dabat, sive aptus, sive ineptus esset : quia in aula perpetuæ nundinæ erant.

(256) An aula imperialis florere nequibat sine beneficiorum ecclesiasticorum nundinatione?

(257) Cura pecuniæ emungendæ potissimum coquebat et torquebat Henricum.

a tot diversarum nationum illustribus doctrina et nobilitate viris frequentari contigisset aula imperialis.

(257) Altera vero causa, qua imperator valde urgebatur, quæ multo majoris momenti existimabatur, erat : quod si Cæsar prælatorum investituras (ita enim collationem appellabant) amitteret, majorem imperii sui, meliorem fortioremque partem perderet, et maximarum calamitatum seminarium imperio faceret. Nam, quando privilegia (258) Carolo Magno et Othoni I Augustis ab apostolica sede de prælatorum investituris concessa fuere, Ecclesiæ et episcopatus tunc (259) pauperes, tenues et sine tot redditibus erant. Postquam vero juris imperii facta est eorundem prælatorum electio, quemadmodum B et cæteri principes sæculares imperii, tum Cæsares, qui de religione bene mereri volebant, sine imperii tamen præjudicio, cœperunt episcopos et abbates ob religionem, tanquam potiora imperii membra, præ cæteris laicis principibus honorare; profana dictione et ingentibus opibus honestare; arces, oppida, urbes, marchias, ducatus, provincias, pedagias, telonea, vectigalia, portoria et multa alia, quæ imperii propria erant, episcopatibus concedere; quæ vel ex suis propriis bonis, quæ ad imperium pertinebant, vel ex alienis feudis erant (260). Nam laicis principibus sine legitimo hærede mortuis, eorum provincias, quæ beneficiario jure ad imperium pertinebant, non aliis amplius laicis regulis, sed episcopis concedebant; atque hac ratione omnes episcopatus et abbatias Italiæ, Galliarum et Germaniæ, imo totius orbis Latini, et denique ipsum pontificem Romanum, ex pauperibus ditissimos et maximos principes fecerant; ex eis scilicet opibus, quæ ante imperii juris erant, in nulla re imperialia propterea jura minui existimantes : quippe quod certi essent eos omnes prælatos a se designandos fore, et non nisi jussu suo et voluntate sacerdotia ipsa obtenturos. Gregorius igitur suis decretis dimidium (261) imperii Cæsari tollebat. Nam episcopi nulla ratione adduci poterant, ut, quæ ab imperatoribus antiquis obtinuerant, dimittere et imperatori restituere vellent, cum ex sua eruendi essent potestate (id enim Cæsar ipse quærebat) nec imperator id agere poterat, ut

(258) Videtur totus iste de investituris discursus effectus et expressus ex tract. Walrami, de eodem argumento, apud Illyricum in catalogo testium, qui totus inædificatur privilegiis nunquam concessis, sed supposititiis et commentitiis.

(259) Non est universim verum, nam Carolus Magnus amplissimis opibus auxit cum alias Ecclesiis, tum maxime Romanam, ut de antiquioribus imp. nihil dicam.

(260) Plurima quidem ecclesiis donata sunt ab imperatoribus, etiam immediate, sed non omnia; neque ullus catholicæ pietatis amans imperator aut princeps eo consilio Romanam Ecclesiam vel alias ditavit, ut jus eligendi et investiendi antistites sibi raperet, quia hoc jus non laicis, sed Ecclesiæ competit.

(261) Falsum, nam quæ Gregorius Cæsari eripere tentabat, nunquam fuerunt imperii de jure, sed per vim et illegitimam usurpationem.

episcopi ea imperio restituerent, quæ ab imperatoribus non ut (262) episcopi, sed ut imperialia membra obtinuerant. Si igitur prælatorum designatio ab imperatore auferretur, et prælati retinerent beneficia, et alia, quæ imperii ante fuerant, (263) dimidium imperii omnino ab imperatore tollebat.

Accedit quod maxime Cæsarem angebat, quod si episcopi Germaniæ et Italiæ, cum ab imperatore electi et investiti essent, vix in officio contineri poterant, ne contra ipsum varias et frequentes rebelliones molirentur, quid deinceps facturi essent, si omnino ex imperatoris potestate eruti et liberati essent, et in cujusvis Ecclesiæ, capituli vel collegii potestate esset nobilissimi, et potentissimi episcopatus: antistitem quempiam imperatori hostem acerrimum eligere, qui maximæ imperii ruinæ causa deinde esset (264)?

Hæ igitur causæ sunt, quæ Cæsarem et cæteros laicos principes quam maxime adversus pontificem commoverunt, imperii enim vel omnino tollendi, vel in perpetuum stabiliendi causa tunc maxime tractabatur. Cæsar enim imperii jura, et ea quidem summa omnino tueri, papa vero Ecclesiæ libertatem, nulla imperialis excidii ratione habita, asserere volebat, indignum esse clamitans a manu laica sacerdotes creari, quanquam id per trecentos fere annos a Caroli Magni tempore (265) sub sexaginta et eo amplius Romanis pontificibus usurpatum esset. Maxime igitur imperatori laborandum erat, ne hæc decreta starent, si imperii jura, imo imperium ipsum salvum esse vellet, quod ejusmodi papalibus edictis procul dubio dissipandum esse existimabat (266).

Pontifex etiam episcopos (267), abbates cæterosque prælatos prima hac fronte his constitutionibus non minus sibi infestos reddidit, quam imperatorem ipsum: quibus necesse erat, aut episcopatus carere et abbatibus, aut excommunicationi subjacere: aut episcopatus et abbatias de manu imperatoris suscipere. Quod enim tunc collegium vel capitulum auderet contra tam veterem consuetudinem (268), tot sæculis coalitam, et semper usurpatam in locum demortui pontificis, vel abbatis novum constituere præsulem, imperatore potentissimo inconsulto? Nam et eligentes, et electus antistes non solum votis suis potiri non potuissent, sed et temerarii ausus statim pœnas imperatori luissent. Aut quis episcopus vel abbas, quanquam tunc eligi a suæ Ecclesiæ collegio potuisset, et præter imperatoris sententiam, sacerdotium assumere posset, vel auderet, qui statim a sua sede, alio ab imperatore subrogato, armata manu ejiciendus esset?

A Fieri ergo non poterat ut, si quis episcopatum vel abbatiam adipisci volebat, eam aliter quam ab imperatore acciperet, et præsertim in provinciis imperio subjectis. E contra, si quis ita ab imperatore sacerdotium suscepisset, statim ab episcopo Romano excommunicatione notabatur; quam homines hac tempestate in tantum timebant, ut ea una præcipue Romani pontifices omnia, quæ desiderabant, se tandem consequi posse non dubitarent. Quod etiam illis ex voto, quanquam non sine periculis et difficultatibus, postremo cessit. Vix enim ab iis devotus, alicubi diutino tempore consistere poterat, omnibus eum, tanquam pestem publicam, evitantibus, existimantibusque, si cum excommunicato agerent, se statim vivos terræ hiatu absorbendos.

B In maximis ergo angustis et calamitatibus, nimisque pressuris prælati Ecclesiæ tunc constituti erant, adeo, ut multi potius elegerint dignitatibus cedere, quam vel in imperatoris indignationem, si ab eo investituras, quod alia ratione fieri non poterat, non susciperent, vel in excommunicationem, si acceptassent, incurrere, ab omnibusque ludibrio haberi, et pro impiis et facinorosis reputari. Cæsar quoque ipse, multique alii principes, et prælati fuerunt, qui Romani pontificis anathema, tanquam iniquum et injustum, et præter leges factum, contemnebant, aliosque contemnere persuadebant et cogebant. Populorum tamen multitudo, et maxima principum tam laicorum quam ecclesiasticorum pars, excommunicationem papæ maxime verebatur; vel, quod re ipsa sentirent; vel, in imperatoris odium, qui a multis Germaniæ principibus, et præsertim Saxonibus, quos ut rebelles Cæsar ipse frequentibus bellis attriverat, ingenti odio habebatur. Ita enim sunt Germanorum principum animi (269), ut non nisi coacti, imperatori a se electo parere velint, avitæ tuendæ libertatis avidissimi.

C Hoc igitur papæ decreto quam maxime incitati sunt episcoporum Germaniæ et Italiæ animi; cui cum imperator nulla ratione obtemperare vellet, papa Gregorius tam ob hanc causam, quam ob eam rebellionem, quam post primam pacem, et absolutionem impetratam fecerat, et alia multa crimina, de quibus a Saxonibus apud pontificem delatus fuerat, ipsum Cæsarem denuo gravissimo anathemate notatum imperio privavit; Rodulfumque, qui contra eum Augustus ab aliquot Germanis principibus creatus in schismate fuerat, confirmavit, et omnes ab Henrici sacramento absolvit: Guibertumque archiepiscopum Ravennatem præcipuum imperatoris amicum, sacerdotio multatum,

(262) Imo, ut episcopi ea obtinuerant.

(263) Nihil penitus imperio debitum auferebatur; quia episcopi manebant imperii membra, tametsi, ut episcopi, non investirentur ab imperatore.

(264) Huic incommodo occurri potest, salvo Ecclesiæ jure, et absque ulla, quæ tunc vigeat, Simoniacæ beneficiorum nundinatione.

(265) Hæc sunt Sigeberti, non veritatis.

(266) Sed male: nam imperium non dissipatur conservatione juris ecclesiastici.

(267) Simoniacos, qui beneficia ecclesiastica emerant.

(268) Quam vero vetus!

(269) Imperatori sponte sua parent Germani; tyranno non nisi coacti.

ac plerosque alios episcopos, archiepiscopos et abbates, qui Henrici causam tuebantur, passim excommunicavit. Quæ omnia, cum ad imperatoris aurem pervenissent, valde timuit, pontificisque audaciam (270) veritus, statuit hominem prævenire, quem videbat totas vires suas eo dirigere, ut se imperio privatum, in ordinem cogeret (271), imperiique majestatem, et jura omnino everteret. Pro certo etiam sciebat papam ipsum hosti suo Rodulfo constantissime adhærere; se quoque ob frivolas, ut ipse dicebat, causas excommunicatum querebatur. Ipsum itaque pontificatu, alio suffecto, privare omnino constituit.

Igitur eodem anno, qui salutis erat 1080, duo contra Gregorium papam concilia in Germania celebravit. Primum Moguntia in Pentecoste XIX, alterum vero in Italiam veniens Brixina (272) in Noricis, XXX episcoporum. In quo etiam adfuerant principes laici omnes, qui imperatoris causam tuebantur, non solum Germaniæ, sed etiam Italiæ. Ubi ex imperatoris auctoritate factus est omnium consensus adversus papam Hildebrandum; quem pseudomonachum totiusque vesaniæ pestiferum principem, et præcipue sanctæ sedis invasorem esse affirmantes, ab apostolica sede depellendum, quanquam inauditum et absentem, judicaverunt; et ex imperatoris voluntate Guibertum archiepiscopum Ravennatem ipsi subrogandum elegerunt.

Maximum hinc discordiarum initium exortum, quem electum tam rex Henricus, quam omnes principes, et episcopi proni in terram adoraverunt (273). Ejus porro decreti, quo in concilio Brixinensi episcopi factionis Henricianæ pontificatum Gregorio VII abrogarunt, conclusio hæc fuit: (274) *Quia, inquit, illum constat non a Deo electum, sed a se ipso in fraude, et pecunia imprudentissime objectum, qui ecclesiasticum subvertit ordinem, qui Christiani imperii perturbavit regnum, qui regi catholico ac pacifico corporis et animi intentat mortem, qui perjurum defendit regem, qui inter concordem seminavit discordiam, inter pacificos lites, inter fratres scandala, inter conjuges discordiam, et quidquid quiete inter pie viventes stare videbatur, concussit: nos, auctore Deo, congregati in unum, legatis et litteris freti XIX episcoporum, die sancto præteritæ Pentecostes Moguntia congregatorum, contra eundem Hildebrandum procacissimum, sacrilegia et incendia prædicantem, perjuriam et homicidia defendentem, catholicam et apostolicam fidem de corpore et sanguine Domini in quæstionem ponentem, hæretici Berengarii antiquum discipulum, divinationum ac somniorum cultorem,*

(270) Imo magnanimitatem.

(271) Hoc non fuit propositum Gregorio: sed ecclesiæ jus suum recuperare, Simoniam tollere, et mensas nummulariorum evertere studuit. Nec imperium evertitur si Ecclesiæ jussuum relinquatur integrum.

(272) Tirolensis ditionis.

(273) Notent hæc sectarii. Henricus cum suis non negavit auctoritatem sedis apostolicæ sed quæ gessit, odio Gregorii, non sedis aut throni gessit.

A manifestum necromanticum, pythonico spiritu laborantem, et idcirco a vera fide exorbitantem, judicamus canonicè deponendum et expellendum; et nisi ab ipsa sede, his auditis, descenderit, in perpetuum condemnandum. Actum VII Kalend. Julii, feria v, indictione II.

(275) Cæsar quoque Henricus hanc illi epistolam scripsit: *Henricus Dei gratia rex, etc. Hildebrando, etc. Cum hactenus ex te ea quæ sunt Patris expectarem, tibi in omnibus magna cum fidelium nostrorum indignatione obedire, recepi abs te vicissitudinem, qualem oportebat ab eo qui vitæ regni que nostri perniciosissimus hostis esset. Nam cum primum omnem hæreditariam dignitatem, quæ mihi ab illa apostolica sede debebatur, superbo ausu rapuisses, longius inde progressus, regnum Italiæ pessimis artibus alienare tentasti, neque hoc contentus, in reverendissimos episcopos, qui nobis veluti dulcissima membra uniti sunt, manum mittere non timuisti, eosque superbissimis injuriis, acerbissimisque contumeliis contra divina et humana jura, ut ipsi aiunt, exagitasti. Quæ omnia, cum ego quadam patientiâ dissimularem, tu, hoc non patientiam, sed ignaviam existimans, in ipsum caput insurgere ausus es, mandans, quæ nosti, videlicet, ut tuis verbis utar, quod aut tu moreris, aut tu mihi animam regnumque tolleres, etc.*

Hoc decreto et epistola ad se perlatis, Gregorius nihil timens, ut animos suorum confirmaret providit, Saxonibusque imperatoris hostibus, ut bono animo essent, persuasit. (276) Falsum enim regem eo anno moriturum, constantissime, quemadmodum sibi divinitus revelatum fuerat, affirmabat. Et verum quidem prædixit: sed, fefellit eum de falso rege conjectura, secundum suum desiderium de Henrico rege interpretata. Nam, cum post concilium Brixinense antipapa Guibertus cum insignibus pontificalibus in Italiam venisset imperatoris adventum expectans, a quo armata manu Romam deduceretur; imperator vero in Germaniam contra Rodulfum profectus esset, prælio inter utrosque reges ad IV idus Octob. inito, Rodulfus rex gravi vulnere saucius, non longe post mortuus est. Rodulfo occiso, et rebus Germaniæ compositis, Henricus ingenti exercitu comparato, in Italiam venit ut antipapam Guibertum apostolicæ sedi, fugato Gregorio, per vim imponeret.

Quapropter anno Domini 1081 (277), festis paschalibus celebratis, imperator Henricus in Italiam cum exercitu veniens, assumpto secum antipapa Guiberto, ad urbem in vigilia Pentecostes pervenit,

(274) Hæc sententia ex Urspergensis desumpta est: de qua lege Bar. 1080, num. 18 et seqq.

(275) Vide Bar. 1080, num. 26.

(276) Hæc a schismaticis conficta sunt, occasione cujusdam epistolæ a Gregorio scriptæ, de qua Baron. 1090, num. 49 et seq. Intulit ea, ut pleraque alia hujus farinae Sigebertus in suam Chronologiam. Unde descripsit Onuphrius.

(277) Baron. 1081, num. 13 et seqq.

quam resistantibus sibi Romanis et Gregorio papa, A sem archiepiscopum Hugonem aut Ottonem Ostiensem, sive Anselmum Lucensem episcopos eligere, quam ipse primum defunctus esset, studerent.

quam per biennium obsedit; donec postremo anno Domini 1083 Nonis Junii, tradentibus se Romanis, ingressus est. Pontifex Gregorius, Urbe partim vi, partim prodicione ab Henrico occupata, in arcem Sancti Angeli, quam egregie munierat, cum suis se recepit. At cum nulla inter imperatorem et pontificem concordiae via relictæ esset, imperator anno sequenti 1084, Gregorio adhuc in arce S. Angeli existente, de aliquot procerum et cardinalium Romanorum consensu, quos partim vi et metu, partim donis et pollicitationibus in sententiam suam traxerat, Guibertum archiepiscopum Ravennatem, ex ejus auctoritate Brixinæ triennio ante Romanum pontificem designatum, in antipapam Dominico die Palmarum Clementis III illi nomine imposito, inaugurari fecit: B a quo proximo paschali festo cum uxore sua Berta imperator et Augustus coronatus est. Deinde ad arcem S. Angeli oppugnandam, in qua Gregorius VII permanebat, conversus cum eam acriter urgeret, effecit ut pontifex coactus Robertum Guiscardum cum maximo Nortmannorum exercitu in auxilium suum evocarit, cujus adventu imperator perterritus, Urbe cum antipapa aufugit. Robertus porro in Urbem veniens, Gregorium arce eductum suæ sedi Laterani restituit; sed audiens imperatorem, quem Urbe effugaverat, reparatis ex Tuscia et Lombardia viribus cum antipapa Romam reverti, simulque Romanorum inconstantiam veritus, pontificem ex Urbe eductum secum Salernum urbem munitissimam perduxit, ut ibidem, quousque pax daretur Ecclesiae, permaneret. C Ubi, toto anno 1084 et parte anni 1085 usque ad diem mortis suæ commoratus est, cum imperator et antipapa Romam, eo interim tempore, et omne Ecclesiae patrimonium occupassent.

Quibus factis imperator in Germaniam reversus antipapam magna cum militum copia, et Romanis commendatum in Urbe reliquit.

Anno deinde, qui secutus est 1085, vir vita venerabilis, prudentissimus, catholicus, Deo amabilis, hæreticorum malleus indefessus, ecclesiastici juris redemptor ac conservator solertissimus, perpetuaque memoria dignus, Gregorius papa VII, cum per aliquot menses Salerni fuisset, magna morbi vi premi cœpit, exitusque de hoc mundo tempus sibi adesse cognoscens, ante tertium sui obitus diem rogatus D ab episcopis et cardinalibus, qui forte tunc cum abbate Cassinensi Desiderio aderant, quid de Romanæ sedis post obitum suum ordinatione juberet, omnes hortatus est ut procul dubio novum in sui locum pontificem crearent, omnibusque abbatem Desiderium proposuit tanto muneri parem. Præter id enim, quod is S. R. E. presbyter cardinalis esset, prudentia quoque summa et religione præcipua, singulari principum benevolentia amicitiaque pollebat. Quod si hunc flectere nullatenus possent, ut pontificatum Romanum acciperet, aut Lugdunen-

(278) Non omnibus, sed nonnullis, idque de facto, non de jure; vi et tyrannide, non lege et æquitate.

sem archiepiscopum Hugonem aut Ottonem Ostiensem, sive Anselmum Lucensem episcopos eligere, quam ipse primum defunctus esset, studerent.

His ordinatis, cum tempus obitus sui jamjam appropinquare cognosceret, clamavit: « *Dilexi justitiam, et iniquitatem odio habui, et propterea exul morior.* » His dictis, et omnibus ecclesiasticis sacramentis præmunitus, gloriosus et B. pontifex VIII Kal. Junii, die Dominico, indictione 8, anno 1085, animam cœlo reddidit: ibidemque in ecclesia Sancti Matthæi, quæ Salerni cathedralis est, honorificentissime est sepultus. Vacavit eo mortuo propter temporis rerumque difficultatem Romana sedes annum unum.

Cum igitur in principæ Romano imperium ab Ecclesia præcisum graviter percussum fuisset, Ecclesia quoque Romana tanto pastore, qui inter omnes principes præcipui zeli ac auctoritatis erat, orbata, dolorem non modicum sensit. Fuit enim hic pontifex vir constantissimus, recti propositi tenax, et qui a recta via nec minis, nec precibus unquam nelatum quidem, ut dicitur, unguem discessit. Homo antiqui exempli, et priscis illis Romanis pontificibus, qui diversa pro Christo cruciatuum genera pertulere, comparandus, audax, prudens, cautus, et maximus ecclesiasticæ libertatis assertor. Huic uni, cum omnes Latinæ Ecclesiæ, tum præcipue Romana acceptum referre debet, quod libera sit et ab imperatorum manu eruta, quod tot divitiis, opibus et profana ditione locupletata; quod regibus, imperatoribus, et omnibus Christianis principibus sit præfecta; a quo postremo, ut omnia verbo uno complectar, maximus iste eximiusque status, in quo Ecclesia Romana est omnium Christianorum domina; cum antea, tanquam vilis ancilla, non ab imperatoribus modo, sed a quovis principe Romani imperator præsidiis fulto, premeretur, ab hoc maxime illius, et omni sæculo tremendæ venerandæque Romani pontificis, et infinitæ pene potestatis jus manavit. Nam etsi ante Romani pontifices tanquam religionis Christianæ capita Christique vicarii et Petri successores colerentur, non tamen eorum auctoritas ultra protendebatur quam in fidei dogmatibus vel asserendis vel tuendis. Cæterum imperatoribus suberant (278); ad eorum nutum omnia fiebant: ab eis creabantur: de eis judicare, vel quidquam decernere non audebat papa Romanus (279). Primus omnium Romanorum pontificum Gregorius VII, armis Nortmannorum fretus, opibus comitissæ Mathildis, mulieris per Italiam potentissimæ confisus, discordiaque Germanorum principum bello civili laborantium inflammatus, præter majorum morem, contempta imperatoris auctoritate et potestate, cum summum pontificatum obtinisset, Cæsarem ipsum, a quo si non electus, saltem confirmatus fuerat, non dico excommunicare, sed etiam regno imperioque privare ausus est. Res ante ea sæcula inaudita. Nam fabulas, quæ de Arcadio, Anastasio, et Leone Ico-

(279) Non est verum.

nomacho circumferuntur, nihil moror (280). Unde Otho Frisingensis, horum temporum scriptor : *Lego, inquit, et relego Romanorum pontificum gesta, et nusquam invenio aliquem eorum ante hunc Henricum a Romano pontifice excommunicatum vel regno privatum, etc.*

Cæterum ea quæ horum temporum cardinalis quidam Benno, Germanus, in gratiam imperatoris contra Gregorium VII scripsit, animus non est modo refellere, cum res ipsæ quas huic pontifici objicit, partim falsæ, partim ridiculæ sint, et nullius momenti : cui tum, quod hostis acerrimus Gregorii papæ fuerit, tum ex his quæ dixi nullatenus fidem adhibendam censeo. Meam hanc sententiam confirmare possunt horum temporum scriptores, tam Germani quam Itali, qui de hujusmodi perniciose discordia tum ex instituto, tum obiter libros conscripsere ; inter quos præcipui fuere Paulus Bernriedensis (281), presbyter Reginoburgi ; Gerochus Reicherspergensis episcopus (282), Lambertus Schaffnaburgensis Hirsensfeldensis monachus, Chunradus de Liechtenaw, omnes Germani. Ex Italis item Leo Marsicanus, episcopus Ostiensis ; incertus auctor Bibliothecæ Palatinæ, qui hujus pontificis vitam conscripsit, et novissime Anselmus episcopus Lucensis, Gregorii ipsius cooperator indefessus ; qui hymnos et alia quæ de Salvatoris nostri cruciatibus perscripta sunt, de Gregorio ipso interpretatus est, ejusque doctrinam eleganti libro scriptam confirmavit : vir litteris eruditus, ingenio acutissimus, facundia præcipuus, et quod omnibus majus est, in Dei timore et sancta conversatione celeberrimus ita ut tam in vita quam post mortem miraculis claruisse memoretur.

Is scribens ad antipapam Guibertum epistolam in qua illum prævaricatorem ac superbum vocat, atque inter alia : *Ut ergo, inquit, de beato Patre nostro Gregorio dicam, quod de Cornelio scripsit beatus Cyprianus : Factus est Gregorius episcopus de Dei et Christi ejus judicio, de clericorum pene omnium, et, ut verius dicam, omnium testimonio, de plebis, quæ tunc aderat, suffragio, de sacerdotum bonorum virorum et antiquorum collegio, cum nemo ante se factus esset ; cum Alexandri locus, id est Petri locus, et gradus cathedræ sacerdotalis vacaret ; quo occupato in Dei voluntate, atque omnium nostrum consensu ordinato, quisquis jam episcopus voluerit fieri, foras fieri necesse est ; non habeat ecclesiasticam ordinationem, qui Ecclesiæ non tenet unitatem, quisquis ille fuerit, licet multum de se jactans, sibi plurimum vindicans, profanus est, alienus est, foris est ; et cum post primum secundus esse non possit, quisquis post unum, qui solus debet esse, factus est,*

(280) Non sunt fabulæ. Lege Bell. lib. II De pontif., cap. 19, et lib. III cap. 2. Vide quæ ad lib. II, cap. 19, diximus.

(281) Monachus ord. Canon. Regul. S. Augustini.

(282) Non episcopus, sed præpositus.

(283) Imo ut libidinem suam expleret, et jus divinum everteret.

(284) Dispar ratio, nam Romæ legitimum est tri-

A jam non secundus ille, sed nullus est, etc. Idem et illi multi scriptores prodidere.

Cæterum, ut hanc rem semel finiam, hujusmodi rerum occasione perniciosissima seditio, et hæresis omnium pestilentissima Christianum populum hoc tempore maxime pervagata est, et orbis terrarum, si unquam, hac tempestate a cardine bellorum procellis jaectatus est, et genus humanum undique armorum turbine involutum fuit, ita ut nullius schismatis tempore graviora Ecclesiam pericula et calamitates passam fuisse legamus.

Gregorio VII expedito, nunc quis Clemens III antipapa fuerit, et res ab eo gestas aperiam.

CLEMENTIS III ANTIPAPÆ ELECTIO.

Clemens III, qui in schismate contra Gregorium papam VII ab imperatore Henrico IV ut (283) imperii jura tueretur, antipapa creatus est. Fuit natione Italus, patria Parmensis, summo loco natus, ex familia Corrigia, quæ ejus urbis aliquando principatum tenuit, Guibertus antea vocatus. Hic ab ineunte ætate ad curiam imperatoris (quæ sacerdotiorum consequendorum causa (284), ut nostro tempore Romæ mos est, tunc ex toto orbe terrarum frequentabatur), ut fortunam suam experiretur, accessit, Chunrado Henrici III patre rerum potente. Cum autem adolescens evasisset ingenio, facundia et prudentia clarus et nobilitate præcipuus haberetur, paulatim in gratiam Henrici III pervenit ; a quo permagnifice semper tractatus est. Apud uxorem vero ejus Agnetem tantum gratia et auctoritate valuit, ut ipsum Italici regni cancellarium creari procurarit. Eum enim providum, strenuum et prudentem virum in multis arduis negotiis experta fuerat. Quo tempore ab ejus nutum, et voluntatem totum imperii pondus vertebatur ; in quo munere Henrico III Cæsare Cadolum Pallavicinum in schismate contra Alexandrum II pontificem creatum maxime fovit, et, dum potuit, in pontificia dignitate protexit.

Cæterum Agnete imperatrice a rerum cura submota, quibus diu post Henrici III mariti sui mortem, quod puer erat adhuc filius ejus Cæsar Henricus, præfuerat ; cum negotiorum imperialium morem tractandum pro rege puero Anno Colonien-
D pisset, Guibertus officio suo privatus est ; Vercelensi illi episcopo subrogato, cum multorum imperii procerum invidiam ob virtutem contraxisset. Verum, cum Henricus Cæsar adolescens e tutorum potestate exiisset, cognita Guiberti industria et virtute, eum inter intimos amicos, et consiliarios suos accivit ; et non longe post archiepiscopum Ravennatem designavit. Mortuo Alexandro II per aliquod

bunal, in aula illegitimum, præsertim cum in ea omnia essent venalia, præterque Simonem et Giezi nemo jus diceret. Domnizo de Guiberto : *Major erat cunctis Guibertus episcopus urbis Ravennæ, doctus, sapiens, et nobilis ortus, exstiterat Parmæ civis seu clericus : ante dum fuit electus Gregorius iste Guibertus ipsi juravit.*

tempus in officio permansit, et Gregorio VII, qui ei successerat, paruit. Cum vero ejus ab imperatore animi alienationem cognovisset, pontifice, cui obedientiam præstiterat, prodito, ad imperatorem se contulit, eumque vehementer ambitione inflammatus, contra papam Gregorium concitavit. Quo postremo Brixinæ ex imperatoris auctoritate pontificatu privato, anno 1084, pontificatus ejusdem Gregorii VII, Guibertus ipse imperatoris jussu VII Kal. Julii, indictione 3, ab episcopis qui in eo conventu aderant, eidem pontifici subrogatus est, et Clemens III appellatus; qui in schismate contra Gregorium VII, Victorem III, Urbanum II et Paschalem II, sedit annos plus minus XXI, anno deinde 1084 Romæ XI Kal. Aprilis, die Dominico Palmarum ab episcopis Bononiensi, Mutinensi et Placentino, cum cardinales deessent, inauguratus, proximo Paschali festo imperatorem Henricum cum uxore Berta coronavit. Audito vero Roberti Guiscardi Nortmannorum ducis adventu, qui in auxilium Gregorii VII in arce Sancti Angeli conclusi veniebat, imperator et antipapa Urbe excesserunt: Guibertus quidem in Lombardiam, imperator vero in Germaniam, ubi anno sequenti 1085 Moguntinæ episcoporum Germaniæ synodo congregata, ordinationem Clementis III et abrogationem Gregorii VII confirmari jussit. Quo tempore Herimanno primum, deinde, eo mortuo, Egberto alio regibus a Saxonibus contra se creatis, ita novis bellis civilibus implicari cepit, ut rebus Italicis amplius sic vacare non posset. Porro autem Roberto Guiscardo ex Urbe cum Gregorio VII discedente, Guibertus ad eam reversus cum imperatoris præfecto arcem S. Angeli et omnia fere ejus loca obtinuit.

Audita interim Gregorii VII et qui illi successerat, Victoris III, morte, cum Urbanum II suffectum esse cognovisset, tum primum intellexit adversariorum suorum odium in se perpetuum esse, seque nunquam pontificatum Romanum pacifice obtenturam. Quare toto Urbani II pontificatu vario (285) eum Hildebrandina factione Marte confligit, modo Urbe extorris, modo ea potius scilicet, prout sibi secunda vel adversa Romanorum et imperatoris studia erant, eam tamen majore Urbani II pontificatus parte obtinuit Urbano ipso Urbe fugato.

Paschali porro II creato, cum adversus eum seditionem et bellum civile astrueret, tandem in arce S. Angeli, quæ sui juris adhuc erat, mortuus est, et ad ecclesiam Ravennatem, in qua sepultus est, translatus pontificatus anno XXI, Christi vero 1101. Fuit hic Clemens vir utique litteratus, ingenio, eloquio, nobilitate cæterisque animi et corporis dotibus instructissimus, et personæ reverentia admodum clarus; et, qui forsitan Deo placuisset, nisi vi et ambitione inflammatus, ea quæ sibi non licebant, tentasset; nec Roma tunc, nec Ravenna bene usus; et qui supra unum papam Gregorium viventem, quanquam,

A ut ipse dicebat, coactus, ascendit et tribus sibi invicem succedentibus supervixit: extorris diu utraque sede, et Romana et Ravennate, malens, ut sæpe dicere solitus erat, se apostolici nomen nunquam suscepisse. Cujus cadaver postmodum, pace inter Henricum V et Paschalem II facta, de sepulcro, ubi quinquennio jacuerat, abstractum, crematum est jussu Paschalis II, omniaque ejus acta in synodo Laterani congregata irrita facta sunt.

De eo ita quidam horum temporum auctor scribit: *Guibertus, qui post præstita domino suo beatæ memoriæ Gregorio VII fidelitatis juramenta, et obedientiam septem annis exhibitam, invasit apostolicam sedem, Henricumque imperatorem absolvit ab observatione jurisjurandi, quod apud Canusium Lombardiæ oppidum olim Gregorio papæ præstiterat eum Romam attraxit, et cum eo pugnare Ecclesiam Romanam cepit. Il vero qui ex parte Gregorii ultra montes erant, cum imperatorem in Italia commorari cognovissent, adversus eum rebellare disponent. Contra hos imperator accedens, vario belli eventu, plurimis præliis sæpe pugnavit, magnæ utrinque cædes, incendia plurima direptionesque contigere. Relictis tandem in Germania copiis ad obsistendum sumptu tum suo, tum conductitio militum, Romam et suburbana omnia rapinis, incendiisque et cædibus, quanta potuit, acerbitate vexavit: tandem Simone suo, pretio magis quam virtute, in apostolica sede locato, imperii ab eo accepit coronam, tam non faventibus sibi suisque complicibus Romanis, quam non contradicentibus, atrocissimam movit persecutionem. Hujus rei gratia, totius fere imperii Romani Ecclesiæ desolatæ, et religio Christiana dissipata, et plus quam viginti millia hominum, agente Guiberto, plerisque locis sunt cæsa. Qui etiam, pulsus catholicis episcopis et abbatibus, aliisque Ecclesiarum præpositis, doctrina et religione præstantibus, sceleratos et illitteratos singulis urbibus, monasteriis ecclesiisque præfecit; sæpe singulos, plerumque binos, annis singulis magistri sui Simonis mercimonio execrando substituens in deprædandis locis sanctis sibi non faventibus Christianis, imo ipsis quoque faventibus, dum non essent qui armato resisterent, longe lateque sævitia Neronis et Decii perditâ voluntate grassatus est. Idem vero, qui multo rectius demens papa, quam Clemens dictus esset, in oppido suo, quod argenteum dicitur, excelsa fabricata turre præstolatus Simoniacos angelos, cum quibus volando in paludem Stygiam rueret, Deo, per omnia, Gregorio papæ favente, crucibus suis confractis, cum illi nemo apostolicam obedientiam exhibuerit vel reverentiam, præter imperatorem ejusque complices, vel qui se illi propter avaritiam, quæ est idolorum servitus, vel perpetuo, vel ad tempus sub jurisjurandi sacramento crediderunt: quorum plurimi, quibus ejus perfidia claruerat, dum execrabilis divina immolaret sacrificia, non adesse tolerabant, scientes cum nullo Romano successisse*

pontifici; sed perfidum, perjurum, invasorem, et Simoniacum Gregorio papæ superadditum fuisse. Catholicici vero, qui zelo Dei fidem ac religionem tuebantur, Gregorio papæ, sanctitate ac religione præstanti adhærebant. Ita Leo episcopus Ostiensis libro III (cap. 69) Historiæ Cassinensis.

Cæterum mortuo Clemente III vacavit in sua obe-

(327*) De quibus omnibus agit postea Onuphrius.

A dientia sedes aliquot dies. Nam in schismate contra Paschalem papam II aliquot habuit successores studio imperatoris Henrici in Italia ab ejus præfectis, ducibus et fautoribus infelici satis ipsis exitu creatos; quorum primus fuit Albertus quidam Attellamus, dein Theodoricus et Maginulfus (327*).

NOTITIA EX CONCILIIS MANSI.

(Tom. XX, col. 56.)

Gregorius, hujus nominis septimus, antea Hildebrandus appellatus, omnium consensu legitime creatus est pontifex anno Christi 1073. Hic patria Soanensis natus est in Tuscia, humili loco, parente fabro; sub protectione sancti Petri educatus. Adolescens nactus est magistrum Laurentium, Amalphitanum archiepiscopum, quem non maleficiorum, sed sanctorum principem ejus temporis fuisse testatur irrefragabilis testis Petrus Damiani. Præter Laurentium habuit quoque magistrum Joannem Gratianum archipresbyterum, postea papam Gregorium sextum nominatum, quem secutus est in Germaniam cum se pontificatu abdicasset, eaque occasione apud Cluniacenses permansit. Cum Leone nono, quem purpura pontificali indutum, et per manum laicalem munus episcopale assumptum increpavit, profectus est Roman, suoque consilio Brunonem postea Leonem nominatum eligi præcepit; factus Romanæ Ecclesiæ subdiaconus. Post obitum prædicti Leonis ablegatus est a clero Romano ad imperatorem, petens ab eo ut, cum rebus Ecclesiæ perturbatis sibi id non licebat, Romanum pontificem non suo sed cleri nomine eligeret, electumque contra invasores defenderet. A Victore, quem eligi postulaverat, in Galliam ablegatus, Lugduni Simoniacum quemdam archiepiscopum ad confessionem criminis miraculose adegit: qui cum in hymno glorificationis, quem Hildebrandus eum recitare mandaverat, Spiritum sanctum efferre non potuisset, proprio ore confessus est se Simoniacæ crimine pollutum esse. Ibidem S. Hugoni monasterii Cluniacensis abbati Christum assidere, quidque agendum vel dicendum foret eidem suggerere vidit. Berengarium etiam Andegavensis Ecclesiæ archidiaconum in concilio Turonensi ad hæreseos suæ iteratam abjuramentum et catholicæ fidei professionem adegit: tantum abest ut, quod calumniatur Benuo, Berengarianam hæresim defenderit aut sectatus fuerit. Cumque post obitum Stephani IX Benedictus, ejus nominis X, pseudopapa schismaticus, sedem apostolicam invasisset, missus est ad Agnetem imperatricem, petens ab ea ut futuræ electioni Gerardi Florentini episcopi, qui appellatus

B est Nicolaus II, consentire non gravaretur. Quod cum feliciter impetrasset, opera Godefredi ducis schismaticum expulit, et legitimum pontificem in possessionem quietam introduxit. Ejuſdem consilio optimo post obitum Nicolai electus est Alexander II, expulsusque est Cadalous Parmensis episcopus et pseudopontifex, quem regii ministri et fautores adversus Alexandrum in thronum apostolicum evexerant. Et quanquam statura pusillus esset, tamen gratia miraculorum et prophetiæ erat omnibus admirabilis. Nam ad miraculum supra recensitum hoc addidit longe mirabilius, quod, cum ab Hugone Cluniacensis monasterii abbate longius abesset, cognoverit cogitationes mentis illius, quibus intra se sibi loquens dicebat: Homuncionem exilis staturæ, despicibilis parentelæ, tumere et metiri altiora, quod tot mundanæ potestates nutum illius præstolarentur. Cum eodem abbate orans Christum sibi astantem, angelumque vibrantem gladium vidit, et futuram mortalitatem prædixit. Petro Damiani, qui per somnium oculorum lumen sibi amisisse visus erat, somnium ejusdem exponens dixisse scribitur: Nequaquam, ut times, propinquæ est mortis indicium, sed familiaris tibi aliquis exstinguetur, qui tibi charus sit sicut oculus. Vere sibi illud per obitum Dominici Loricati contigisse fatetur Petrus Damiani in epistola ad Alexandrum papam. Sanctum Annonem Coloniensem archiepiscopum, de jure regio in electione Romani pontificis violato conquarentem ita informavit, ut in synodo Mantuana de super celebrata ipse consesserit atque definierit, Alexandri justam, Cadaloi injustam et illegitimam electionem fuisse. His de causis, Alexandri pontificis totiusque cleri Romani iudicio dignus est habitus qui, dum viveret Alexander, cancellarius Romanæ Ecclesiæ constitueretur, eique defuncto in sede pontificia subrogaretur.

Eodem die quo Alexander obierat, nimirum x Kalendas Maii, omnium cardinalium consensu et subscriptione, totiusque populi et cleri approbatione in pontificem electus est invitus, cum præconio virtutum earum quæ in decreto electionis, initio